

จารึกอักษรจีนบนระฆังของศาสนสถานจีนในไทย : บันทึกหน้าหนึ่ง
ทางประวัติศาสตร์

**Chinese Inscriptions on Bells in Chinese Religious Places
in Thailand: A Part of the History Record**

泰國中式寺廟中的梵鐘銘文：歷史之記載

สุรสิทธิ์ อมรรณชศักดิ์¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาจารึกอักษรจีนที่ปรากฏบนระฆังในศาสนสถานของชาวจีนทั่วไทย ทั้งสิ้น 42 ใบ จาก 39 ศาสนสถาน โดยจำแนกประเภทของหัวข้อที่ศึกษาไว้ 6 ด้าน คือ ชื่อสถานที่ พระนามสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชื่อผู้ถวาย วัน-เวลาที่จัดสร้าง แหล่งผลิตตัวระฆัง รวมทั้งคำอวยพรที่ได้ระบุจารึกไว้บนระฆัง

จากการศึกษาพบว่าจารึกบนระฆังเหล่านี้มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีถ้อยความบันทึกอันเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวจีนโพ้นทะเลในสยามเมื่อครั้งอดีต ทั้งเรื่อง ความเชื่อ ถิ่นกำเนิด อีกทั้งจารึกที่ปรากฏบนระฆังเหล่านี้ ยังสามารถใช้เป็นข้อมูลในการตรวจสอบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นนั้นๆ ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

คำสำคัญ: จารึกอักษรจีน; ระฆัง; ศาสนสถานจีน; ประเทศไทย; ประวัติศาสตร์

¹ สุรสิทธิ์ อมรรณชศักดิ์ ภาควิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Surasit Amornwanitsak, Chinese Department, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

黃漢坤, 泰國法政大學人文學院中文系

ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2558

Abstract

This article aims to study Chinese inscriptions on bells in Chinese religious places around Thailand, all together forty-two bells from thirty-nine places. The article is divided into six aspects namely names of places, names of sacred objects, names of the offerors, dates and times of construction, places of the origins, and benisons. From the study, the inscriptions on the bells are historically invaluable, especially that they have recorded stories regarding overseas Chinese's ways of life in Thailand, both about their beliefs and motherland. Moreover, they serve as a good source of reference for local histories.

Key Words: Chinese Inscriptions; Bells; Chinese Religious Places; Thailand; History

摘要

本文主要研究存放在泰國 39 座中式寺廟中的 42 座梵鐘之銘文。以其地名、神靈、捐贈者、時間、制造地及祝願詞作為這次的研究對象。研究發現，梵鐘上的銘文具有一定的文獻價值，它記錄了當時泰國社會中的華人信仰、故居，同時還能作為歷史的佐證。

關鍵詞：銘文；梵鐘；中式寺廟；泰國；歷史

ระฆังในวัฒนธรรมจีน

ระฆัง ตามคำอธิบายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “เครื่องใช้ดีให้เกิดเสียงเป็นอาณัติสัญญาณ หล่อด้วยทองเหลืองเป็นต้น รูปคล้ายลูกฟักตัด มีหูติดอยู่ตอนบน”¹ ส่วนในพจนานุกรมภาษาจีนฉบับปัจจุบันนั้นได้อธิบายถ้อยจำกัดความของระฆังคล้ายกับที่ปรากฏในพจนานุกรมไทย แต่ได้เพิ่มคำอธิบายเกี่ยวกับวัสดุที่ใช้ในการผลิตไว้ว่า “ทำจากทองแดงหรือเหล็ก”² อีกด้วย จากการลงสำรวจพื้นที่โดยมีจุดประสงค์เพื่อเก็บตัวอย่างระฆังที่มีจารึกอักษรจีนในศาสนสถานจีนในประเทศไทย โดยส่วนใหญ่แล้วพบว่า วัสดุที่ใช้ทำขึ้นจากเหล็กเช่นกัน ทั้งนี้สอดคล้องกับคำอธิบายของพจนานุกรมฉบับดังกล่าว

ระฆังถือเป็นหนึ่งในเครื่องมือเครื่องใช้ที่ความจำเป็นและเป็นที่แพร่หลายอย่างมากในประเทศจีน ชาวจีนในอดีตเชื่อกันว่า ระฆังเกิดจากการคิดค้นขึ้นโดยพระปนัดดาของพระเจ้าเหยียนตี้³ โดยข้อมูลนี้ได้รับการระบุไว้ในคัมภีร์ซานไห่จิง⁴ ในบทไห่จิงบรรพที่ 13 《山海經·海經第十三卷》 ความว่า “ปัวหลังพระปนัดดาของพระเจ้าเหยียนตี้ลอบมีสัมพันธ์กับนางอาหนี่ว่หยวนฟู ซึ่งเป็นภรรยาของอู่เฉวียน นางอาหนี่ว่หยวนฟูตั้งครรภ์ได้ 3 ปี จึงให้กำเนิดบุตร 3 คน นามกู่เหยียนและซู ซึ่งต่อมาซูได้คิดค้นการทำเป่าธนู ส่วนกู่และเหยียนได้คิดค้นระฆังและการทอแห่งดริยางคศิลป์ขึ้น”⁵ (炎帝之孫伯陵，伯陵同吳權之妻阿女緣婦，緣婦孕三年，是生鼓、延、夆。始為侯，鼓、延是始為鐘，為樂風。)

¹ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ : นามมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2556. หน้า 931.

² 中國社會科學院語言研究所詞典編輯室編《現代漢語詞典》(第六版), 北京: 商務印書館 2013 年, 第 1689 頁。

³ เหยียนตี้หรือเสินหง เป็นมหาราชที่ชาวจีนให้ความเคารพนับถือในฐานะเทพเจ้า เป็นผู้บุกเบิกให้มนุษย์รู้จักการเพาะปลูก อีกทั้งลองกินพืชทุกชนิด เพื่อแยกแยะให้รู้ว่าพืชชนิดใดมีพิษ พืชชนิดใดใช้รักษาโรคได้ นอกจากนี้ยังสอนให้มนุษย์ผลิตเครื่องปั้นดินเผา และรู้จักการแลกเปลี่ยนสินค้า รวมถึงเป็นผู้คิดค้นพิณ 5 สาย ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้แสดงในปัจจุบันอีกด้วย อ่านเพิ่มเติมใน สวี ลีฮุย โหว หลินหลิน รวบรวม สุรสิทธิ์ อรมานวิชิตศักดิ์ แปลและเรียบเรียง. เทพมงคลของจีน. กรุงเทพฯ : เต่าปะยุคต์, 2546. หน้า 11.

⁴ เป็นคัมภีร์ที่จัดบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับเทพนิยาย สภาพภูมิประเทศ ตลอดจนผู้คนและวัตถุต่างๆ ในยุคโบราณของจีน

⁵ 楊帆、邱效瑾註譯《山海經》，合肥：安徽人民出版社 1999 年，第 465 頁。

หว่า การใช้ระฆังอย่างแพร่หลายนั้น มีความเชื่อว่าการกำเนิดขึ้นในสมัยราชวงศ์โจวตะวันออก (ก่อน ค.ศ.1046-ก่อน ค.ศ.256) ซึ่งในยุคนี้ก็ปรากฏว่ามีการใช้ระฆังแล้ว กล่าวคือ คัมภีร์โจวหลี่ บรรพที่ 41 《周禮·卷第四十一》 ได้บันทึกข้อความเกี่ยวกับเสียงของระฆังไว้อย่างควรแก่ศึกษาดังนี้ “ระฆังใบใหญ่แต่สั้น เสียงจะไม่ไพเราะและไม่กังวาน ระฆังใบเล็กแต่ยาว เสียงจะไพเราะและกังวาน”² (鐘大而短，則其聲疾而短聞。鐘小而長，則其聲舒而遠聞。) จากข้อความดังกล่าวทำให้ทราบว่าตั้งแต่สมัยราชวงศ์โจวตะวันออก มีการผลิตระฆังหลายขนาด มีทั้งใบเล็กและใบใหญ่ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้ใช้งาน นอกจากนี้ยังทราบถึงข้อเด่นและข้อด้อยของระฆังอันเกิดจากขนาดของตัวระฆังอีกด้วย หากแต่นักวิชาการจีนส่วนใหญ่เชื่อกันว่าระฆังมีวิวัฒนาการมาจากกระดิ่ง³

ในระยะเวลาหลายพันปีที่ผ่านมา ระฆังมีบทบาทอย่างมากต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรมจีน ด้วยตัวระฆังนั้นนอกจากทำให้เกิดเสียงในฐานะเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งแล้ว ยังถูกใช้เพื่อประกอบพิธีกรรมบูชาหรือบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์อีกด้วย นอกจากนี้ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว การตีระฆังย่อมมีเพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ อาทิ เพื่อบอกเวลาหรือเพื่อเรียกประชุมพล จนล่วงถึงกาลที่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศจีนแล้ว การตีระฆังที่ถูกแขวนอยู่บนหอรระฆังในพระอารามต่างๆ ของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ก็เพื่อบอกสัญญาณเวลาแก่พระสงฆ์ในการลงทำวัตร และประกอบกิจของสงฆ์เป็นสำคัญอีกด้วย⁴ จากการศึกษาแนวคิดการใช้ระฆังสมัยโบราณ ทำให้นักวิชาการจีนจัดแบ่งระฆังตามวัตถุประสงค์ของการใช้งานออกเป็น 4 ลักษณะด้วยกัน คือ

¹ เป็นคัมภีร์ว่าด้วยเรื่องการบริหารการปกครองในยุคโบราณของจีน เนื้อหาแบ่งเป็นการทหาร ยศชั้นของขุนนาง การเก็บภาษีที่นำมาขายในการแต่งกายและข้าวของเครื่องใช้ในยุคโบราณ เป็นต้น

² 李學勤主編《十三經註疏·周禮註疏》，北京：北京大學出版社 1999 年，第 1106 頁。

³ 孫機《中國梵鐘》，載《考古與文物》1998 年第 5 期，第 3 頁。

⁴ 漢語大詞典編輯委員會《漢語大詞典》（第十一卷），上海：漢語大詞典出版社 1993 年，第 1394 頁。

1. ระฆังที่ใช้ในการบรรเลงดนตรีหรือที่ภาษาจีนเรียกว่า “เย่วจิง” (樂鐘) ซึ่งจะแขวนอยู่ในตำหนัก ท้องพระโรงหรือจวนขุนนาง เพื่อใช้ในการบรรเลงดนตรีประกอบในงานรื่นเริงนาฏกรรมต่างๆ
2. ระฆังที่ใช้ในราชสำนักหรือที่ภาษาจีนเรียกว่า “เฉาจิง” (朝鐘) ซึ่งจะแขวนอยู่ในเขตพระราชฐาน เพื่อแสดงถึงพระราชอำนาจในฐานะจักรพรรดิ รวมทั้งยังใช้ในการแจ้งบอกเหตุหรือการแจ้งเวลาในการให้ขุนนางเตรียมความพร้อมในการจัดขบวนเพื่อเข้าเฝ้าอีกด้วย
3. ระฆังที่ใช้บอกเวลาหรือที่ภาษาจีนเรียกว่า “โหลวจิง” (樓鐘) ซึ่งจะมีแขวนอยู่กลางใจเมืองเพื่อแจ้งบอกเวลาหรือแจ้งเตือนภัยให้กับประชาชนในเมืองนั้นๆ ได้รับความ
4. ระฆังที่ใช้ในศาสนสถานหรือที่ภาษาจีนเรียกว่า “ซือเมี่ยวจิง” (寺廟鐘) ซึ่งจะแขวนในพระอารามศาสนาพุทธหรือศาลเจ้าของทางลัทธิเต๋า มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมหรือการบอกสัญญาณเพื่อแจ้งในการประกอบกิจการทางศาสนา¹

“เย่วจิง” หรือระฆังที่ใช้ในบรรเลงการดนตรีนั้น โดยส่วนมากแล้วทำจากสำริด มีลักษณะเด่นคือปากระฆังจะมีรูปทรงเป็นวงรี ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เสียงของระฆังก้องกังวานนานเกินไป นอกจากนั้นแล้ว “เย่วจิง” มักจะไม่อยู่เพียงใบเดียว ส่วนใหญ่จะประกอบขึ้นจากระฆังหลายใบห้อยเรียงตามขนาดเล็กลงบนราวระฆัง ด้วยเหตุนี้ “เย่วจิง” จึงมีชื่ออีกอย่างว่า “เปียนจิง” (編鐘) ซึ่งแปลเป็นคำไทยได้ว่า “ระฆังราว”² ในส่วนของ “เฉาจิง” “โหลวจิง” และ “ซือเมี่ยวจิง” จะมีลักษณะประการหนึ่งที่คล้ายคลึงกัน นั่นก็คือ ปากของระฆังจะเป็นทรงกลม ด้วยเพราะต้องการให้เสียงของระฆังมีความก้องกังวานไปทั่วบริเวณนั้นเอง นอกจากนั้นแล้วระฆังของทั้ง 3 ชนิดนี้มักจะมีขนาดใหญ่กว่า “เย่วจิง” และมักจะมีอักษรจารึก รวมถึงลวดลายมงคลต่างๆ ปรากฏให้เห็นบนระฆัง

¹ 薛藝兵《中國古代的寺廟鐘、朝鐘與鐘樓鐘》，載《中國音樂》1996年第4期，第1頁。

² อ่านเพิ่มเติมใน เมฆม สอดส่องกุล. “ระฆังราว” เครื่องดนตรีจีนโบราณที่หายสาบสูญไปนับพันปี, วารสารเพลงดนตรี ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 มิถุนายน 2551, หน้า 48-51.

“เฉวง” “โหลวง” และ “ชื่อเมี่ยวจง” มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “ฟั่นจง” (梵鐘) แปลเป็นไทยได้ว่า “ระฆังชมพูทวีป” ซึ่งคำว่า “ฟั่น” (梵) ในคติความเชื่อของชาวจีน มาจากคำว่า “brahma” อันมีความหมายว่า บริสุทธิ สงบ และใช้เป็นชื่อกลางในการเรียกสิ่งของ เครื่องใช้ที่ได้รับอิทธิพลมาจากชมพูทวีปรวมถึงคติความเชื่อในพระพุทธศาสนาด้วย¹ ทั้งนี้เป็นเพราะว่านักวิชาการจีนส่วนใหญ่เชื่อกันว่า ระฆังในรูปแบบกลมแบบนี้ได้รับอิทธิพลมาจากชมพูทวีป น่าจะเข้ามามีอิทธิพลในจีนราวสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก (ค.ศ.25-220) เป็นต้นมา ตามข้อสันนิษฐานอาจมาพร้อมกับการเข้ามาเผยแพร่ศาสนาพุทธในประเทศจีน แต่ต่อมาสร้างระฆังในลักษณะดังกล่าวเป็นที่นิยมและแพร่หลายอย่างมาก นำมาซึ่งการใช้งานในรูปแบบต่างๆ ตามจุดประสงค์การสร้าง² ระฆังในทางพระพุทธศาสนานั้นถือเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากใช้ย่ำบอกเวลา ยังใช้แจ้งพระภิกษุสงฆ์ในการสวดมนต์ทำวัตร ประกอบกิจของสงฆ์ สวดมนต์ศึกษาพระธรรมวินัย ตลอดจนได้ใช้แจ้งการประชุมเพื่ออภิปรายหากรณีต่างๆ รวมถึงการแจ้งเตือนภัยอีกด้วย ชาวจีนที่นับถือในพุทธศาสนายังมีความเชื่อเกี่ยวกับการตีระฆังภายในศาสนสถานว่าจะช่วยขจัดความทุกข์ยากลำบากทั้งหลายในชีวิตให้หมดสิ้นไป เสียงของระฆังยังช่วยให้จิตสงบ ฟันทุกข์ พร้อมสุนิพพานได้อีกด้วย ส่วนจำนวนครั้งในการตีระฆังจะอยู่ที่ 3 ครั้งเป็นส่วนใหญ่ เพราะนอกจากจะใช้เสียงระฆังสื่อความหมายของพระพุทธคุณ พระธรรมคุณและพระสังฆคุณแล้ว ชาวจีนยังเชื่อว่าการตีระฆัง 3 ครั้ง ยังแทนความหมาย “ฮก” (福) มั่งมีศรีสุข สมปรารถนา “ลก” (祿) เจริญรุ่งเรือง โชคลาภบุญบารมี หน้าที่การงานมั่นคงก้าวหน้า “ชี่ว” (壽) อายุมั่นขวัญยืน มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรงอีกด้วย³ ซึ่งความเชื่อนี้ยังถูกถ่ายทอดไปยังลัทธิความเชื่ออื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลัทธิเต๋าที่มีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้ามากมาย อาทิ เจ็กเซียงฮ่องเต้ (玉皇上帝) เจ้าแม่ทับทิม

¹ 漢語大詞典編輯委員會《漢語大詞典》(第四卷), 上海: 漢語大詞典出版社 1993年, 第1028頁。

² 孫機《中國梵鐘》, 載《考古與文物》1998年第5期, 第3頁。

³ 王國棟《略論中國古梵鐘文化》, 載秋爽、姚炎祥主編《寒山寺文化論壇文集(2007)》2008年, 第174-175頁。

(天后聖母) เจ้าพ่อกวนอู (關聖帝君) เจ้าแม่ประทานบุตร (註生娘娘) พ่อชื่อ-แม่ชื่อ (花公花婆) เทพเจ้าแห่งโชคลาภ (財神爺) เจ้าพ่อหลักเมือง (城隍爺) เทพเจ้าที่ (土地公) เทพเจ้าเตาไฟ (灶君) เป็นต้น ชาวจีนถือว่าเหล่าเทพเจ้าที่ตนนับถือมีความเกี่ยวข้องกับวิถีความเป็นอยู่ของตนตั้งแต่กำเนิดจนถึงคราวสิ้นอายุขัย เช่นว่า ก่อนพิธีสมรสก็จะไปกราบสักการะจันทราเทพ (月老) เพื่อให้สมหวังด้านความรัก หากประสบปัญหาการมีบุตรยากก็จะไปขอกับเจ้าแม่ประทานบุตร และเมื่อบุตรคนนั้นเติบโตใหญ่ก็มักจะพาไปกราบไหว้เทพเหวินซัง (文昌帝君) เพื่อประทานสติปัญญาความเฉลียวฉลาด เป็นต้น จนนำมาสู่การสร้างศาลเจ้ามากมายเพื่อกราบไหว้บูชาขอพร ขณะเดียวกันสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ภายในศาลเจ้าเหล่านี้ก็คือระฆัง เพราะเสียงของระฆังถือว่าเป็นเสียงแห่งความเป็นสิริมงคล และยังสามารถใช้เป็นสื่ออย่างหนึ่งที่เชื่อมการติดต่อระหว่างมนุษย์บนพื้นพิภพกับเทพเจ้าบนสรวงสวรรค์ได้โดยตรงอีกด้วย เพราะเสียงของระฆังเป็นเสียงบริสุทธิ์และกังวานไกลถึงสรวงสวรรค์ ดังนั้นจึงมีแปลกที่ภายในศาลเจ้ามักจะมีระฆังเหล่านี้อยู่ภายในศาลเสมือนตัวส่งสารความต้องการของมนุษย์ให้เหล่าเทพเทวาได้รับรู้

ระฆังถือเป็นถาวรวัตถุเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในวัฒนธรรมจีน หากแต่ประชาชนชั้นสามัญจะมีความเกี่ยวข้องกับ “ชื่อเมียวจง” หรือระฆังที่ใช้ในศาสนสถานมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าระฆังที่ใช้ในการศาสนาหลักคือความเชื่อเหล่านี้ไม่ได้ถูกปิดกั้นหรือมีข้อห้ามใดๆ จากทางราชสำนัก อันหมายถึงประชาชนทุกคนสามารถใช้งาน รวมถึงสมทบทุนในการสร้างถาวรวัตถุนี้ได้เองเสรีนั่นเอง ทั้งนี้ชนชาวจีนต่างเชื่อในเรื่องอานิสต์ของการสร้างระฆังเพื่อใช้ในการศาสนาอย่างมาก โดยเชื่อว่าเป็นบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ เป็นยอดมหากุศลอย่างหนึ่งที่จะส่งผลให้บุคคลผู้ร่วมสร้างมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วทุกสารทิศ มีคนเคารพนับถือ เจริญก้าวหน้าในอาชีพการงาน เป็นผู้มีความดีงามและศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เกรงขามและน่าเชื่อถืออย่างยิ่ง ทั้งยังส่งผลให้การติดต่อค้าขายราบรื่น อายุยืนยาวอีกด้วย ดังนั้นภายในพระอาราม ศาลเจ้าอันน้อยใหญ่ในจีนจึงมักมีระฆังประดับไว้อย่างน้อยสถานที่ละ 1 ใบ ดังนั้น “ชื่อเมียวจง” จึงมีปริมาณมากที่สุดเมื่อเทียบกับ “เฉาจง” และ “โหลวจง” ขณะเดียวกัน

คุณภาพและขนาดของ “ชื่อเมียวจง” ก็มีความหลากหลายแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมและฐานะของผู้จัดสร้างเป็นสำคัญ

“ชื่อเมียวจง” ส่วนมากมักมีลวดลายและจารึกที่เป็นอักษรจีนกำกับไว้อยู่ด้านนอกของเนื้อระฆัง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดทั้งความสวยงามและเพื่อบอกถึงวัตถุประสงค์ของการจัดสร้างระฆังใบดังกล่าวเป็นหลัก ลายเมฆเหินจะเป็นลายที่พบมากที่สุด รองลงมาคือลายดอกไม้มงคลตามความเชื่อของชาวจีน อาทิ ดอกโบตั๋น ดอกบัว เป็นต้น และสุดท้ายคือลายสัตว์มงคลในตำนานความเชื่อของชาวจีน อาทิ มังกร หงษ์ ทั้งนี้คงเพราะความง่ายในการแกะสลักหรือเผาเชื่อมจนเกิดลวดลายเป็นสำคัญ ในส่วนของจารึกบนระฆังนั้น จะประกอบด้วยเนื้อความสำคัญต่างๆ ดังนี้

1. ชื่อสถานที่ หมายถึงชื่อสถานที่ตั้งและชื่อของพระอารามหรือศาลเจ้าแห่งนั้น
2. พระนามสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หมายถึงชื่อของเทพเจ้า พระโพธิสัตว์หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้สร้างเคารพนับถือ โดยส่วนใหญ่จะอิงตามเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในศาสนสถานนั้นๆ
3. ชื่อผู้ถวาย หมายถึงผู้ร่วมทุนในการจัดสร้างระฆังใบดังกล่าว
4. วัน-เวลาที่จัดสร้าง หมายถึงวัน-เดือน-ปีของการสร้างระฆังใบดังกล่าว ซึ่งส่วนใหญ่จะให้รายละเอียดของปีและเดือนเป็นหลัก
5. แหล่งผลิตระฆัง หมายถึงสถานที่ผลิตและโรงงานที่ผลิตระฆังใบดังกล่าว
6. คำอวยพร หมายถึงคำมงคลที่ผู้สร้างมุ่งหวังให้เกิดขึ้น
7. บทสวด หมายถึงบทสวดมนต์ต่างๆ ทางพุทธศาสนาในภายมหายานของจีน

จารึกเหล่านี้เป็นความสำคัญต่อวัตถุชิ้นนั้นเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นข้อมูลชั้นปฐมภูมิที่ทำให้ทราบถึงความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของการจัดสร้างของระฆังใบดังกล่าว และเมื่อระฆังเหล่านี้เดินทางไปยังประเทศอื่นๆ ย่อมเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญในการยืนยันถึงความผูกพันอันแนบแน่นระหว่างกันของคนทั้งสองแผ่นดิน ตลอดจนการรับรู้และแลกเปลี่ยนในทาง

วัฒนธรรมระหว่างกัน ความเชื่อและประเพณี นอกจากนั้นแล้วระฆังเหล่านี้ยังเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งอีกด้วย

จารึกอักษรจีนบนระฆังของศาสนสถานจีนในไทย : บันทึกหน้าหนึ่งทางประวัติศาสตร์

เมื่อชาวจีนอพยพย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย สิ่งที่มาพร้อมกับชาวจีนเหล่านี้คือวิถีวัฒนธรรมจีน ทั้งวัฒนธรรมการดำรงชีวิต อาหารการกิน ข้าวของเครื่องใช้ การแต่งกาย ภาษา ศาสนาความเชื่อ เป็นต้น โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวจีนทุกผู้ทุกคนต่างล้วนให้ความเคารพศรัทธาและยำเกรงอยู่ตลอดเวลา การบูชาเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นก็มิจุดประสงค์เพื่อมุ่งหวังให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลในสิ่งที่มุ่งมาดปรารถนา และเป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิตประจำวันนั่นเอง จนนำมาซึ่งการสร้างศาสนสถานจีนมากมายที่กระจายอยู่ทั่วประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อเป็นที่สถิตย์แห่งองค์เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น และยังใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมสำคัญตามความเชื่อที่มีมาแต่ครั้งอยู่บนแผ่นดินมาตุภูมิ ในประเทศไทยมีศาสนสถานจีนจำนวนนับไม่ถ้วน หากจำแนกแล้วศาสนสถานจีนประกอบด้วย โรงเจ ศาลเจ้า วัดจีน มูลนิธิ สมาคม เป็นต้น ซึ่งเป็นเสมือนศูนย์รวมใจของชาวจีนในชุมชนนั้นๆ ก็ว่าได้ โดยรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารสิ่งก่อสร้างส่วนใหญ่ก็ยังคงรักษาไว้ซึ่งรูปแบบการสร้างที่เคยทำกันมาในบนแผ่นดินมาตุภูมิเช่นกัน กล่าวคือผู้สร้างยังคงยึดถือขนาด แผนผังและลวดลายตามคติความเชื่อแบบจีนนั่นเอง นอกจากนี้แล้ว สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ภายในศาสนสถานจีนยังต้องมีครบถ้วนตามรูปแบบประเพณีความเชื่อด้วยเช่นกัน โดยสิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือ ระฆัง เพราะเสียงของระฆังประดุจเสียงแห่งความสำเร็จ เสียงที่สามารถเป็นสื่อกลางในการประกอบพิธีกรรมความเชื่อ และยังเป็นสัญญาณบางอย่างอีกด้วย ซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นถึงความสำคัญของระฆังในคติความเชื่อของชาวจีน

เมื่อชาวจีนมีความเชื่อเรื่องระฆังและเสียงของระฆังอย่างเหนียวแน่นทำให้การสร้างหรือการถวายระฆังในศาสนสถานจีนในไทยจึงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องด้วยกาลเวลาที่หมุนเปลี่ยนไปจึงทำให้ถาวรวัตถุต่างๆ เสื่อมสลายลง ซึ่งเป็นสังขารแห่งกฎเกณฑ์ธรรมชาติ ระฆัง

ที่อดีตเคยปรากฏอยู่ในศาสนสถานเงินในวันนี้นี้จึงหลงเหลืออยู่ในจำนวนไม่มากนัก โดยเฉพาะระฆังที่มีจารึกอักษรจีน เมื่อสิ่งเหล่านี้เสื่อมสลายลงตามกาลเวลา สิ่งที่น่ามาแทนที่ส่วนใหญ่จึงเป็นสิ่งของที่สร้างขึ้นในพื้นที่ท้องถิ่นนั้นๆ ก็คือระฆังที่ผลิตในประเทศไทยนั่นเอง กล่าวคือ ระฆังที่มีจารึกอักษรจีนส่วนใหญ่เชื่อว่าสร้างขึ้นในประเทศจีน ทั้งนี้เพราะมีอักษรจารึกชื่อแหล่งผลิตที่อยู่ในประเทศจีนนั่นเอง แต่ต่อมาระฆังได้แตกหรือสูญหายไปจึงนำระฆังที่ผลิตในประเทศไทย ซึ่งเป็นระฆังแบบไทยมาแทนที่ แน่นอนว่าระฆังไทยเหล่านี้มักไม่มีจารึกอักษรจีนปรากฏอยู่ (แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าจะไม่มีระฆังไทยที่มีจารึกอักษรเลยอยู่เลย) นอกจากนั้นแล้วการใช้ระฆังไทยมาแทนที่นั้นก็เพื่อความสะดวกในการจัดซื้อระฆัง ในขณะที่เดียวกันค่าใช้จ่ายก็น้อยกว่าการนำเข้าจากประเทศจีนอีกด้วย อีกทั้งในประเทศจีนเองก็มีกฎหมายการห้ามนำสิ่งของที่ทำจากเหล็กออกนอกประเทศอีกด้วย¹ ดังนั้นการนำระฆังออกนอกประเทศจึงเป็นสิ่งที่จะต้องได้รับการอนุญาตจากทางการ ซึ่งก็คงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ระฆังที่มีจารึกอักษรจีนหรือระฆังที่ผลิตจากเงินที่พบในไทยจึงมีปริมาณที่ไม่มากนัก

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาผ่านจารึกอักษรจีนบนระฆังจำนวน 42 ใบ ที่เก็บรักษาอยู่ในศาสนสถานเงินจำนวนทั้งสิ้น 39 แห่ง² ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศไทย ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

ลำดับที่	ชื่อศาสนสถาน	ที่อยู่
1	วัดมังกรกมลาวาส	ถนนเจริญกรุง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ
2	ศาลเจ้าเล่าปุนเถ่ากง	ถนนทรงวาด เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ
3	ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง (เขีย้อั้งกง)	ตรอกชัยภูมิ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ

¹ 乾隆《南海縣誌》卷四“典謨”，載胡巧利主編《廣東方誌與十三行——十三行資料輯要》，廣州：廣東人民出版社 2014 年，第 176 頁。

² ข้อมูลส่วนหนึ่งได้จากหนังสือ 傅吾康主編《泰國華文銘刻彙編》，臺北：新文豐出版公司 1998 年。จำนวน 12 แห่ง และข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยอีกจำนวน 27 แห่ง รวมเป็น 39 แห่ง แต่จำนวนระฆังที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้มีจำนวน 42 ใบ เนื่องจากวัดเทพพุทธาราม (เซียนฮุดยี่) จ.ชลบุรี มีระฆังที่จารึกอักษรจีนอยู่ 3 ใบ และศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์-เจ้าแม่ทับทิม อ.เมือง จ.นครสวรรค์ มีระฆังที่มีจารึกอักษรจีนอยู่ 2 ใบ นอกนั้นจะมีสถานที่ละ 1 ใบ

4	ศาลเจ้าชินปู้นเก้า่ก้ง	ถนนมังกร เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ
5	ศาลเจ้ากวนอู	ถนนอิสรานุภาพ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ
6	ศาลเจ้าโรงเกือก	ตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ
7	ศาลเจ้าโจวซือกวง	ตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ
8	ศาลเจ้าแม่ไต้ฮั่ว	ซอยเจริญกรุง 31 เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ
9	ศาลเจ้าแม่ทับทิม	เชิงสะพานกรุงธน ถนนราชมิว เขตดุสิต กรุงเทพฯ
10	ศาลเจ้าเจียวเอ็งเปี้ยว	ถนนสาทรเหนือ เขตบางรัก กรุงเทพฯ
11	ศาลเจ้าซำซัวก๊กอ้วง	ถนนสว่าง เขตบางรัก กรุงเทพฯ
12	ศาลเจ้าปึงเถ่าก้ง	ถนนมหานคร เขตบางรัก กรุงเทพฯ
13	มูลนิธิโพธิ์วันตั้ง	ถนน 25 มกรา อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
14	ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์- เจ้าแม่ทับทิม	ตำบลนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์
15	ศาลเจ้าเก้าเลี้ยว	ตำบลเก้าเลี้ยว อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์
16	ศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก	ภายในวัดพนัญเชิงวรวิหาร อำเภอ พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
17	ศาลเจ้าแม่ทับทิม	ตำบลท่าพ่อ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร
18	ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง	ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
19	ศาลเจ้าไต้เพ่งอ้วง	ตำบลบางกุ้ง อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม
20	ศาลเจ้าตึก	ตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร
21	ศาลเจ้ากวนอู	ตำบลบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
22	ศาลเจ้าเหียนเนี้ยวโจ้ว	ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
23	ศาลเจ้าพ่อห้วยระกำ	ตำบลพลอยแหวน อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี
24	วัดเทพพุทธาราม (เซียนฮุดยี่)	ถนนสุขุมวิท อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

25	ศาลเจ้าเล่าปุ่นท่าแกง	ตรอกก๊วน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
26	ศาลเจ้าปุ่นเผ่าแกง	ตลาดอ่างศิลา อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
27	ศาลเจ้าแม่ทับทิม	ตำบลท่าประดู่ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
28	ศาลเจ้าพ่อก้ออีไทรย้อย	ตำบลปากน้ำประแส อำเภอแกลง จังหวัดระยอง
29	ศาลเจ้าปึงเล่าแกง	ตำบลเด่นชัย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่
30	ศาลเจ้าปึงเล่าแกง	ตำบลสวนดอก อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
31	ศาลเจ้าแม่ทับทิม	ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองอุตรดิตถ์ จังหวัดอุตรดิตถ์
32	ศาลเจ้าเค่งจิวกงโตะ	ตำบลท่าตะเกา อำเภอเมืองชุมพร จังหวัดชุมพร
33	ศาลเจ้าไหลหาล้านเงิน	ตำบลวังตะกอก อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร
34	ศาลเจ้าท่ามกงเยี้ย	ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง
35	ศาลพระ 108-109	บ้านหยงสตาร์ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง
36	ศาลเจ้าหลักเมืองสงขลา	เขตเทศบาลนครสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
37	ศาลเจ้าไหลหล้า บ้านดอน	ตำบลตลาด อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
38	ศาลเจ้ากวนอู หน้าค่าย	ตำบลมะเร็ต อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
39	ศาลเจ้าจาวเอ่งแซะแม่น้ำ	ตำบลแม่น้ำ อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากข้อมูลศาสนสถานจีนในไทยทั้ง 39 แห่งที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าระฆังที่จารึกอักษรจีนในศาสนสถานในเขตพื้นที่ภาคกลางพบมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 20 แห่ง ซึ่งอยู่ในกรุงเทพฯ 12 แห่ง และในจังหวัดนครสวรรค์ สมุทรสงคราม จังหวัดละ 2 แห่ง ส่วนจังหวัดนครปฐม พระนครศรีอยุธยา พิจิตร สมุทรปราการ จังหวัดละ 1 แห่ง รองลงมาคือ ศาสนสถานในเขตพื้นที่ภาคใต้ มีจำนวนทั้งสิ้น 8 แห่ง ซึ่งอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 3 แห่ง จังหวัดชุมพร ตรัง จังหวัดละ 2 แห่ง และจังหวัดสงขลา 1 แห่ง ลำดับต่อมาคือศาสนสถานในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก ซึ่งจำนวนทั้งสิ้น 7 แห่ง กระจายอยู่ในจังหวัดชลบุรี 3 แห่ง จังหวัดจันทบุรีและระยอง จังหวัดละ

2 แห่ง ลำดับต่อมาคือศาสนสถานในเขตพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 3 แห่ง ใน 3 จังหวัดคือแพร่ ลำปางและอุตรดิตถ์ และสุดท้ายคือศาสนสถานในเขตพื้นที่ภาคตะวันตก จำนวน 1 แห่ง ซึ่งอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี

จากการศึกษาพบว่าระฆังที่มีจารึกอักษรจีนเหล่านี้ได้กระจายอยู่ในหลายภูมิภาคของไทย ยกเว้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ยังไม่พบระฆังที่มีจารึกอักษรจีนแม้แต่แห่งเดียว แต่ก็ได้หมายความว่าก่อนหน้านี้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะไม่เคยมีระฆังที่มีจารึกอักษรจีนมาก่อน เพราะกาลเวลาผ่านไปทุกอย่างย่อมเสื่อมสลายตามกาลเวลา อันนี้ย่อมขึ้นอยู่กับการอนุรักษ์หรือการเห็นคุณค่าของผู้คนในชุมชนนั้นๆ เป็นสำคัญอีกด้วย แต่ทั้งนี้ระฆังที่มีอักษรจีนจารึกเหล่านี้คงเป็นหลักฐานสำคัญอย่างหนึ่งที่แสดงถึงการอยู่ร่วมกันจนเกิดเป็นชุมชนของชาวจีนในไทยได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ เขตพื้นที่ที่มีจำนวนระฆังมากแสดงถึงชุมชนจีนที่มีขนาดใหญ่และมีประวัติยาวนานเมื่อเทียบกับพื้นที่ที่ไม่พบระฆังที่มีอักษรจีนจารึก ด้วยเหตุที่ว่าระฆังที่มีอักษรจีนเหล่านี้มักเป็นระฆังที่ถูกนำเข้ามาจากประเทศจีนในสมัยราชวงศ์ซ่งนั่นเอง และหากดูพื้นที่ที่พบระฆังที่มีจารึกอักษรจีนจะพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลของไทยทั้งในภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงภาคกลางและภาคตะวันตกที่มีพื้นที่ติดทะเล เหตุเพราะว่าพื้นที่เหล่านี้การคมนาคมติดต่อกับภายนอก โดยเฉพาะติดต่อกับแผ่นดินมาตุภูมิของชาวจีนซึ่งเดินทางทางทะเลได้ค่อนข้างสะดวก จึงทำให้ชาวจีนที่เดินทางเข้ามาอาศัยในไทยส่วนใหญ่จึงเลือกลงหลักปักฐานบริเวณพื้นที่ติดทะเลเป็นที่แรก แล้วค่อยขยายไปยังเขตพื้นที่อื่นๆ โดยเฉพาะภาคกลาง ซึ่งเป็นพื้นที่ราบลุ่มที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน และการคมนาคมก็สะดวกสบายกว่าการเดินทางไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะว่าการเดินทางในอดีตอาศัยการคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก ดังนั้นการเดินทางจึงอาศัยแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นไปยังพื้นที่ภาคกลางตอนบน ผ่านจังหวัดนครสวรรค์ แล้วเชื่อมต่อแม่น้ำยม แม่น้ำน่านเข้าสู่จังหวัดพิจิตร ไปจนถึงจังหวัดแพร่และอุตรดิตถ์หรืออาศัยแม่น้ำวังเดินทางเข้าสู่จังหวัดลำปาง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ชุมชนชาวจีนในยุคแรกๆ ของไทยมักอาศัยอยู่ร่วมกันบริเวณที่เส้นทางคมนาคมทางน้ำไปถึง

ชื่อสถานที่ที่ปรากฏในจารึกบนระฆัง

การบัญญัติคำทับศัพท์ชื่อสถานที่ของไทยด้วยอักษรจีนนั้นมีมาแต่โบราณ พร้อมกับชาวจีนที่อพยพหรือมีการติดต่อกับดินแดนในเขตนี้ นอกจากเอกสารทางประวัติศาสตร์แล้ว สิ่งที่เป็นหลักฐานหลงเหลืออยู่ก็มีไม่มากนัก โดยอยู่ในลักษณะของแผ่นป้ายจารึกภายในศาสนสถานจีนและอักษรจารึกบนระฆัง

ระฆังในจำนวน 42 ใบ ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีจารึกชื่อสถานที่จำนวนทั้งสิ้น 22 ใบ ซึ่งเก็บรักษาอยู่ในศาสนสถานลำดับที่ 34,5,6,7,8,10,11,12,13,14,15,18,21,25,27,28,29,31,34,38,39 จารึกอักษรจีนบนระฆังเหล่านี้ได้ให้ความรู้ในเรื่องชื่อสถานที่ของไทยที่ทับศัพท์เป็นภาษาจีนได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่างเช่น

ลำเพ็ง กรุงเทพฯ ภาษาจีนเขียนว่า (三聘) ออกเสียงภาษาจีนกลางได้ว่า “ซานพิน”
ปากน้ำ จ.สมุทรปราการ ภาษาจีนเขียนว่า (北欖) ออกเสียงภาษาจีนกลางได้ว่า “เป่ย์หล่าน”

บางปลาสร้อย จ.ชลบุรี ภาษาจีนเขียนว่า (萬佛歲) ออกเสียงภาษาจีนกลางได้ว่า “วันฝัวซุ่ย”

บ้านแหลม จ.เพชรบุรี ภาษาจีนเขียนว่า (萬林) ออกเสียงภาษาจีนกลางได้ว่า “วันหลิน”

ปากน้ำโพ จ.นครสวรรค์ ภาษาจีนเขียนว่า (北欖坡) ออกเสียงภาษาจีนกลางได้ว่า “เป่ย์หล่านพั่ว”

เก้าเลี้ยว จ.นครสวรรค์ ภาษาจีนเขียนว่า (高耀) ออกเสียงภาษาจีนกลางได้ว่า “เกาเย่า”

เด่นชัย จ.แพร่ ภาษาจีนเขียนว่า (鎮知) ออกเสียงภาษาจีนกลางได้ว่า “เจินจื่อ”

สมุย จ.สุราษฎร์ธานี ภาษาจีนเขียนว่า (初貝) ออกเสียงภาษาจีนกลางได้ว่า “ชูเป่ย์”

ตรัง ภาษาจีนเขียนว่า (董裏) ออกเสียงภาษาจีนกลางได้ว่า “ตงหลี่”

ระยอง ภาษาจีนเขียนว่า (羅湧) ออกเสียงภาษาจีนกลางได้ว่า “หลัวหย่ง”

สยาม ภาษาจีนเขียนว่า (暹羅) ออกเสียงภาษาจีนกลางได้ว่า “เซียนหลัว” ฯลฯ

ตัวอย่างชื่อสถานที่ที่เขียนด้วยอักษรจีนข้างต้นหลายคำยังใช้อยู่ในปัจจุบัน เช่น สำเพ็ง (三聘) ปากน้ำ (北攬) ปากน้ำโพ (北攬坡) สยาม (暹羅) เป็นต้น แต่มีจำนวนหนึ่งได้เปลี่ยนแปลงภูมินามไปแล้ว กล่าวคือมีการเขียนทับศัพท์เป็นภาษาจีนที่แตกต่างจากเดิม ตัวอย่างเช่นคำว่า สมุย ซึ่งปัจจุบันจะเขียนคำว่าอักษรจีนว่า “ซูเหมย” (蘇梅) แต่ในอดีตชื่อเรียกภาษาจีนของเกาะสมุยไม่ได้ใช้ชื่อนี้ จากการสำรวจพบว่า ชื่อเรียก สมุย ที่เป็นภาษาจีนมีหลากหลายเป็นที่น่าสนใจยิ่ง

แผ่นป้ายไม้โบราณ (ระบุปีสร้าง พ.ศ.2414) ภายในศาลเจ้าไหหลำ หน้าทอน จารึกอักษรจีนว่า 粗貝 ออกเสียงภาษาจีนกลางว่า “ซูเป้ย” แต่ออกเสียงภาษาจีนไหหลำได้ว่า “ชาวโป้ย” แปลความได้ว่า หอยหนาหรือหอยใหญ่ ซึ่งอักษร 粗 “ซู” แปลว่า หนา ส่วน 貝 “เป้ย” แปลว่า หอย ซึ่งหอยที่มีความหนา ก็คือหอยที่ตัวใหญ่นั้นเอง¹

ระฆังโบราณ (ระบุปีสร้าง พ.ศ.2442) ภายในศาลเจ้ากวนอู หน้าค่าย จารึกอักษรจีนว่า 初貝 ออกเสียงภาษาจีนกลางว่า “ซูเป้ย” แต่ออกเสียงภาษาจีนไหหลำได้ว่า “ชาวโป้ย” แปลความได้ว่า หอยต้น หอยแรกหรือหอยพื้นฐาน โดยอักษร 初 “ซู” แปลว่า ต้น แรกหรือพื้นฐาน ส่วน 貝 “เป้ย” แปลว่า หอย ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วจะได้คำว่า หอยต้น หอยแรกหรือหอยพื้นฐาน ซึ่งผู้เขียนไม่ทราบความหมายที่แท้จริง สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นการทับเสียงของคำว่า สมุย หรือเขียนอักษรคำว่า “ชาวโป้ย” (粗貝) ที่แปลว่าหอยหนาหรือหอยใหญ่ผิดก็ไม่ได้

จารึกบนกำแพง (ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าจารึกในปีใด) ภายในศาลเจ้าไหหลำ หน้าทอน เขียนว่า 初梅 ออกเสียงภาษาจีนกลางว่า “ซูเหมย” ออกเสียงภาษาจีนไหหลำได้ว่า “ชาวโป้ย” แปลความได้ว่า ดอกเหมยแรกแย้ม อักษร 初 “ซู” แปลว่า ต้น แรกหรือพื้นฐาน

¹ สุรสิทธิ์ อมรมณีศักดิ์. “เกาะสมุย : แดน ‘หอยใหญ่’ ของชาวไหหลำ”, ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 33 ฉบับที่ 4 กุมภาพันธ์ 2555, หน้า 26-30.

ส่วน 梅 “เหมย” แปลว่า ดอกเหมย หรือดอกบ๊วย ซึ่งความหมาย ดอกเหมยแรกแย้ม คงไม่เกี่ยวกับสภาพที่ทัศนของเกาะสมุย เนื่องจากต้นเหมยเป็นพืชที่เจริญเติบโตในอากาศที่หนาวจัด ไม่เหมาะกับสภาพอากาศของเกาะสมุยที่เป็นเขตร้อนชื้น สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นการทับเสียงของคำว่า สมุย หรือเขียนอักษรคำว่า “ชาวโป้ย” ที่แปลว่าหอยหนาหรือหอยใหญ่คาดเคลื่อนก็เป็นได้

แผ่นป้ายชื่อศาลเจ้ากวนอู หน้าค่าย แห่งใหม่ (ประมาณปี พ.ศ.2554) เขียนว่า 蘇梅 ออกเสียงภาษาจีนกลางว่า “ซูเหมย” ออกเสียงภาษาจีนไหหลำได้ว่า “เตาโป้ย” แปลความได้ว่า ดอกเหมยที่ต้นจากการหลับไหล อักษร 蘇 “ซู” แปลว่า ต้นจากการหลับไหล ส่วน 梅 “เหมย” แปลว่า ดอกเหมย หรือดอกบ๊วย รวมกันได้ว่า ดอกเหมยที่ต้นจากการหลับไหล คำว่า “ซูเหมย” นี้ไม่เกี่ยวข้องกับภาษาจีนไหหลำทั้งสิ้น เป็นการออกเสียงคำว่า สมุย แบบภาษาจีนกลาง

ชื่อเรียกของ สมุย ในภาษาจีนเหล่านี้ปรับเปลี่ยนตามกลุ่มชาวจีนที่รู้จักสมุยก่อนหลัง เป็นสำคัญ เช่น การออกเสียงภาษาจีนว่า “ชาวโป้ย” หรือ “ชาวโปปี้” เป็นการเรียกชื่อ สมุย ตามแบบภาษาจีนสำเนียงไหหลำ แต่เมื่อเกาะแห่งนี้ได้ถูกพัฒนาจนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ชาวจีนได้หวั่น ฮ่องกง รวมถึงชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่สื่อสารด้วยภาษาจีนกลางได้มีโอกาสมาท่องเที่ยวที่นี่และได้ทับเสียงชื่อ สมุย เป็นภาษาจีนกลางว่า 蘇梅 “ซูเหมย” ชื่อดังกล่าวจึงกลายมาเป็นชื่อเรียกของสมุยในปัจจุบันและเป็นชื่อที่ชาวจีนทั่วโลกรู้จักกันมากที่สุด

จารึกอักษรจีนบนระฆังเกี่ยวกับชื่อสถานที่ยังสามารถสะท้อนถึงการเข้ามาของกลุ่มชาวจีนที่อาศัยในเขตนั้นๆ ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย กล่าวคือ การทับศัพท์ภาษาจีนให้กับชื่อสถานที่ของไทยเหล่านี้มาจากการออกเสียงภาษาจีนท้องถิ่นที่แตกต่างกันไป ซึ่งอาจจะออกเป็นสำเนียงจีนแต้จิ๋ว ไหหลำ แคะ หรือฮกเกี้ยนก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนประชากร การเข้ามา ก่อนและหลัง รวมถึงบทบาทหน้าที่ของชาวจีนกลุ่มนั้นเป็นสำคัญ เช่นว่า ในอดีต เกาะสมุย มี

ชาวจีนไหหลำอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงทับเสียงคำว่าสมุยด้วยภาษาจีนท้องถิ่นไหหลำว่า “ชาวโบย” ซึ่งแน่นอนว่าเมื่อออกเสียงนี้แล้วจะต้องมีความใกล้เคียงกับเสียงภาษาไทยมากที่สุด และเมื่อตอนบันทึกชื่อด้วยอักษรจีนก็จะเลือกอักษรจีนที่ออกเสียงดังกล่าวในภาษาจีนไหหลำมาบันทึก โดยไม่ต้องคำนึงถึงความหมายก็เป็นได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้คำว่า “ชาวโบย” มีการสะกดด้วยอักษรภาษาจีนได้หลายอย่างดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือการทับเสียงชื่อสถานที่นั้นต้องเป็นที่ยอมรับร่วมกันของชุมชน ขณะเดียวกันอักษรจีนที่ทับเสียงชื่อสถานที่ของไทยบางคำเป็นที่ยอมรับและใช้กันทุกกลุ่ม เช่นว่า “เซียนหลัว” (暹羅) ที่แปลว่า สยาม เพราะว่าคำนี้เป็นคำที่ทางราชสำนักจีนใช้เรียกชื่อประเทศไทยในอดีต และชาวจีนทุกกลุ่มก่อนมาประเทศไทยก็รู้จักคำนี้มาแต่เก่าก่อนแล้ว จึงไม่ต้องทับเสียงให้ใหม่ตามสำเนียงภาษาจีนท้องถิ่นของตน

นอกจากชื่อสถานที่แล้ว ชื่อของศาสนสถานก็ถูกจารึกอยู่บนระฆังด้วยเช่นกัน ซึ่งส่วนใหญ่ก็ตรงกับชื่อที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน แต่ความน่าสนใจอยู่ที่ศาลเจ้าท่ามก่งเยี้ย จ.ตรัง ที่ป้ายหน้าศาลเขียนอักษรจีนว่า “ถานกงเซียนเซ่ง” (譚公仙聖) ซึ่งเป็นชื่อขององค์เทพเจ้าท่ามก่ง หากแต่จารึกบนระฆังได้บอกว่าศาลแห่งนี้คือตำหนัก “เซียงจ๊กก” (襄濟宮) ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าศาลเจ้าท่ามก่งเยี้ยแห่งนี้ครั้งหนึ่งเป็นที่รู้จักในชื่อนี้มาก่อนก็ได้ ทั้งนี้ต้องเข้าใจว่าการตั้งชื่อศาลเจ้าจีนไม่มีธรรมเนียมปฏิบัติหรือข้อบังคับใดๆ ให้ใช้ชื่อของเทพเจ้าที่ประดิษฐานภายในศาลมาตั้งชื่อเป็นชื่อของศาลเจ้านั้นๆ การตั้งชื่อของศาลเจ้าเป็นไปตามมติของผู้ร่วมก่อตั้งศาล รวมถึงคติความเชื่อและเพื่อความเป็นสิริมงคล ตัวอย่างกรณีของศาลเจ้าโจ้วซือกง ตลาดน้อย ก็เช่นกัน ที่ป้ายชื่ออักษรจีน “ซุ่นชิงกง” (順興宮) ที่แขวนอยู่บนหน้าศาลก็ไม่ใช้ชื่อขององค์เทพเจ้า หากแต่ศาลเจ้าแห่งนี้ทั้งป้ายหน้าศาลและระฆังมีจารึกอักษรจีนที่ตรงกัน ไม่เหมือนกับศาลเจ้าท่ามก่งเยี้ย จ.ตรัง

จากการศึกษายังพบว่าระฆังภายในมูลนิธิโพธิ์วันตั้ง จ.นครปฐม ที่จารึกชื่อของศาสนสถานไม่ตรงกับป้ายชื่อของศาสนสถาน กล่าวคือ อักษรจีนป้ายชื่อของศาสนสถานเขียนว่า “ผู้หยวนถ้ง” (普元堂) ในภาษาจีนกลาง ซึ่งตรงกับคำว่า “โพธิ์วันตั้ง” ซึ่งออกเป็นภาษาจีน

แต่จิว แต่จารึกบนระฆังที่แขวนอยู่ด้านขวาติดกับแท่นบูชาพระโพธิสัตว์กวนอิมภายในศาสนสถานดังกล่าวกลับเขียนว่า “หลงเหลียนซือ” (龍蓮寺) ซึ่งคำว่า “หลงเหลียนซือ” ก็คือวัดเล่งเน่ยยี่ หรือ วัดมังกรกมลาวาส ที่ตั้งอยู่บริเวณถนนเจริญกรุง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ จากข้อมูลเพิ่มเติมพบว่าระฆังใบดังกล่าวได้มีอักษรชุดหนึ่งจารึกไว้ว่า “กวนอิมผู้ช่วยเหลือนเฉียน” (觀音菩薩連前) แปลความได้ว่า หน้าแท่นบูชาพระโพธิสัตว์กวนอิม ซึ่งหมายความว่าเดิมทีระฆังใบนี้ผู้ถวายตั้งใจที่จะถวายแด่เจ้าแม่กวนอิมแห่งวัดมังกรกมลาวาส หากแต่ปัจจุบันได้มาแขวนอยู่หน้าแท่นบูชาพระโพธิสัตว์ในมุขนิธิโพธิ์ง่วนตั้ง จ.นครปฐม ซึ่งผิดวัตถุประสงค์ของการถวายระฆังใบดังกล่าวอย่างแน่นอน ดังนั้นการเดินทางมาของระฆังใบนี้จึงมีความน่าสนใจยิ่ง หากลองตั้งคำถามว่าเพราะเหตุใดจึงต้องย้ายมา มาได้อย่างไร มาทำไม และมาในยุคสมัยใด ผู้เขียนเห็นว่าควรศึกษาค้นคว้าในโอกาสต่อไป

พระนามสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ระฆังในจำนวน 42 ใบ ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีจารึกชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์จำนวนทั้งสิ้น 17 ใบ ซึ่งเก็บรักษาอยู่ในศาสนสถานลำดับที่ 2,3,6,7,8,9,12,13,14,18,25,27,30,37,38,39 จารึกอักษรจีนบนระฆังเหล่านี้ได้สะท้อนถึงความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าที่ชาวจีนในไทยให้ความเคารพศรัทธาเป็นอย่างดี จากการศึกษพบว่า จารึกที่มีชื่อเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพียงชื่อเดียวนั้นส่วนใหญ่มักจะเป็นชื่อของเทพองค์ประธานภายในศาลเจ้าดังกล่าว ยกเว้นระฆังภายในมุขนิธิโพธิ์ง่วนตั้งที่ผู้ถวายมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และชื่อเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ส่วนใหญ่ก็เป็นชื่อที่ชาวจีนรู้จักกันเป็นอย่างดี อาทิ เจ้าพ่อกวนอู (關聖帝君) เจ้าแม่ทับทิม (天后聖母) เจ้าพ่อหลักเมือง (城隍爺) เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังมีเทพเจ้าที่ชาวจีนกลุ่มวัฒนธรรมแต่จิว ไทหล่า ฮกเกี้ยน และ ให้ความเคารพเป็นพิเศษ เช่นว่า “สุ่ยเว่ยเซ็งเหนียง” (水尾聖娘) หรือ “จู้ยบัวยเสี่ยเนี้ย” เจ้าแม่ทับทิม ไทหล่า “อี่ไปโหย่วปาเหริน” (一百有八人) เทพเจ้า 108 หรือ พระ 108 “ไท่หว่าเหนียงเหนียง” (泰華娘娘) หรือ

เจ้าแม่ไท่ฮั่ว ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่ชาวโหล่าในไทยให้ความเคารพนับถือ ส่วน “ชิงสุ่ยจู่ซือ” (清水祖师) หรือ “เฉ่งจู้ยี่โจวซือ” พระหมอ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวจีนฮกเกี้ยนให้ความเคารพนับถืออย่างมาก ส่วน “ฮั่นตี้กงหวัง” (漢帝公王) หรือ “ฮั่นหว่องกง” เทพเจ้าที่ชาวจีนและให้ความนับถืออย่างสูง เป็นต้น ส่วนชื่อเทพเจ้าที่มีจารึกอยู่บนระฆังมากที่สุดก็คือ “เป็นโถวกง” (本頭公) หรือ “ปุนเถ้ากง” ซึ่งเทพเจ้าที่ชาวจีนทุกกลุ่มวัฒนธรรมในไทยให้ความเคารพนับถือ จากการสำรวจพบว่าชื่อของท่านถูกจารึกอยู่บนระฆัง 8 ใบ เก็บรักษาอยู่ในศาสนสถาน 7 แห่ง (ระฆังของศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์-เจ้าแม่ทับทิม ปากน้ำโพ จ.นครสวรรค์ 2 ใบล้วนปรากฏชื่อของท่าน) และเมื่อดูจากสถานที่ตั้งของศาสนสถานแล้วจะพบว่า ความเชื่อในองค์เทพเจ้า “เป็นโถวกง” กระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย

“เป็นโถวกง” เป็นเทพเจ้าที่ไม่ปรากฏในประเทศจีน กล่าวคือ ไม่มีชื่อเรียกนี้ในระบบความเชื่อของชาวจีนบนแผ่นดินมาตุภูมิ แต่ความเชื่อดังกล่าวเป็นที่แพร่หลายอย่างมากในสังคมไทยและทั่วภาคพื้นอุษาคเนย์ เช่นที่ประเทศลาว เวียดนามและกัมพูชา เป็นต้น ซึ่งน่าจะสันนิษฐานได้ว่าความเชื่อในเรื่องเทพเจ้า “เป็นโถวกง” ถือเป็นความเชื่อร่วมกันของชาวจีนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่บนดินแดนเอเชียอาคเนย์แห่งนี้ โดยเฉพาะในประเทศไทยสามารถพบเห็นศาลเจ้าเป็นโถวกงกระจายอยู่ทั่วทุกชุมชนที่มีชาวจีนอาศัยอยู่ ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ที่มีการบูชาเทพเจ้าองค์นี้ และมีความศรัทธาต่อองค์เทพเจ้าองค์นี้เป็นอย่างมาก ทั้งนี้ศึกษาได้จากแท่นบูชาภายในที่พิกอาศัยของชาวจีนโพ้นทะเลในไทย มักจะมีแท่นบูชาเทพเจ้า “เป็นโถวกง” รวมอยู่ด้วย¹

อาจเป็นเพราะความศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ จึงทำให้ “เป็นโถวกง” ในศาลเจ้าปุงเถ้ากง จ.ลำปางได้รับการยกย่องจากเจ้านรนนท์ไชยขวลิต เจ้านครลำปางลำดับที่ 8 ในฐานะตำแหน่งฐานะ “ฮู่กั๋วโหวหวัง” (護國侯王) ซึ่งแปลความได้ว่าเทพเจ้าผู้ปกป้องรักษา

¹ สุรสิทธิ์ อมรรณิซศักดิ์. ปุนเถ้ากง : เทพ “เจ้าที่” จีนในสังคมไทย. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ งบประมาณสนับสนุนการทำวิจัยจากศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 107.

ประเทศ ในปี พ.ศ.2436¹ ซึ่งระฆังภายในศาลเจ้าปู่เจ้ากึ่งก็จารึกชื่อของเทพเจ้าองค์นี้ว่า “ฮู่กั้วโหวหวัง” เช่นกัน นอกจากนั้นแล้ว จากการศึกษาขงพบว่าระฆังใบอื่นๆ ก็มีการจารึกชื่อของ “เป็นโถวกง” ในลักษณะอื่นๆ เช่น ระฆังของศาลเจ้ากวนอู หน้าค่าย จ.สุราษฎร์ธานี จารึกไว้ว่า “เป็นโถวโหวหวัง” (本頭侯王) แปลความได้ว่า ท่านอ่องเป็นโถว คือการยกย่องเทพเจ้าเป็นโถวกงในตำแหน่งอ่อง (王) นั่นเอง และระฆังของศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์-เจ้าแม่ทับทิม จ.นครสวรรค์ จารึกไว้ว่า “เป็นโถวโหวหวัง” (本頭侯皇) แปลความได้ว่า อ่องเต้ป็นโถว คือการยกย่องท่านในตำแหน่งฮ่องเต้ (皇) เป็นต้น จากจารึกข้างต้นจะเห็นได้ว่าประชาชนให้การยกย่องเทพเจ้า “เป็นโถวกง” ในตำแหน่งที่ต่างกันไป โดยแต่งตั้งหรือยกย่องท่านได้อย่างอิสระ ทั้งนี้ก็เพราะว่าเทพเจ้าองค์นี้ไม่มีตำนานที่แน่นอน และเป็นความเชื่อร่วมกันของผู้นับถือในดินแดนแห่งนี้เท่านั้น ดังนั้นจึงไม่ต้องอิงอยู่กับขนบธรรมเนียม คติความเชื่อ และตำนานใดๆ บนแผ่นดินมาตุภูมินั่นเอง

ชื่อผู้ถวาย

ระฆังในจำนวน 42 ใบ ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีจารึกชื่อถวายจำนวนทั้งสิ้น 28 ใบ ซึ่งเก็บรักษาอยู่ในศาสนสถานลำดับที่ 2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,14,15,17,18,19,20,23,25, 26,27,29,30,31,36,38,39 จารึกอักษรจีนบนระฆังเหล่านี้ได้สะท้อนถึงความศรัทธาของผู้ถวายที่มีต่อองค์เทพเจ้าได้เป็นอย่างดี จากการศึกษาพบว่า ชื่อที่จารึกเหล่านี้สามารถเป็นชื่อของผู้ถวายที่เป็นชื่อบุคคลคนเดียว เช่น ระฆังของศาลเจ้าพ่อห้วยระกำ จังหวัดจันทบุรี ที่จารึกชื่อผู้ถา्यानาม เฝิงฉีหรง (彭啟榮) ระฆังของศาลเจ้าจาวเอ่งแฉะแม่น้ำ จ.สุราษฎร์ธานี ที่จารึกชื่อผู้ถา्यानาม เหอจิงเฮิง (何經昇) ระฆังของศาลเจ้าเล่าปุ่นเล่ากง ทรงวาด กรุงเทพฯ ที่จารึกชื่อผู้ถา्यानาม หวงหยวนซุ่น (黃源順) เป็นต้น นอกจากนั้น

¹ สุรสิทธิ์ อมรรณชศักดิ์. “เทพเจ้า ‘ปุ่นเจ้ากึ่ง’ ลำปาง กับตำแหน่ง ‘ฮู่กั้วโหวหวัง’”, ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 35 ฉบับที่ 3 กุมภาพันธ์ 2557, หน้า 60-65.

แล้วผู้ร่วมสร้างถวายอาจจะมากกว่า 1 คน ก็ได้ เช่น จารึกบนระฆังของศาลเจ้าปึงเถ่ากง จ.แพร่ ศาลเจ้าปึงเถ่ากง บางรัก กรุงเทพฯ ศาลเจ้าซำซัวก๊กฮ้วง กรุงเทพฯ และศาลเจ้าหลักเมืองสงขลา ที่มีผู้ร่วมสร้างถึง 2 คน และระฆังที่พบว่ามีการจารึกชื่อผู้ถวายมากที่สุดคือ จารึกบนระฆังของศาลเจ้ากวนอู หน้าค่าย จ.สุราษฎร์ธานี ที่มีผู้ร่วมสร้างถึง 5 คน นอกจากการจารึกชื่อของผู้สร้างถวายในลักษณะชื่อของบุคคลแล้ว ยังพบว่าอาจจะเป็นชื่อของกลุ่มคณะก็ได้ เช่น ระฆังของศาลเจ้าเล่าปุนเท่างง ตรอกก๊วน จ.ชลบุรี ที่จารึกไว้ว่า “วันฟิวซุ่ยจั้งจ้อจ้อถิงจั้ง” (萬佛歲眾治子全敬) แปลความได้ว่า คณะศิษยานุศิษย์ชาวบางปลาสร้อยสร้างถวาย ระฆังของศาลเจ้าแม่ทับทิม จ.ระยอง ที่จารึกไว้ว่า “ฉยงเหลยจั้งซังเต็งจั้งเฟ็ง” (瓊雷眾商等敬奉) แปลความได้ว่า กลุ่มพ่อค้าชาวเกาะไทรล่ำและเมืองเหลยโจวสร้างถวาย เป็นต้น จารึกชื่อกลุ่มผู้สร้างถวายเหล่านี้ทำให้ทราบถึงกลุ่มผู้ศรัทธาของกลุ่มชนเหล่านั้นได้อีกด้วย ซึ่งถ้าบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มคนที่มาจากถิ่นฐานกำเนิดที่เดียวกันเป็นผู้สร้างถวายก็อาจจะเติมข้อมูลถิ่นกำเนิดของตนลงไปด้วย เพื่อยืนยันถึงความเป็นตัวตนในถิ่นฐานกำเนิดนั้นๆ อาทิ จารึกบนระฆังของศาลเจ้าเล่าปุนเถ่ากง ทรวงวด กรุงเทพฯ ที่จารึกว่า “ผู้เจี้ยนเฉียวโจวผู้ถงอันเซี่ยนอันเหรินหลี่มู่เอินตี้จ้อหวงหยวนซุ่นจั้งซัง” (福建泉州府同安縣安仁里沐恩弟子黃源順敬送) แปลความได้ว่า ลูกศิษย์หวงหยวนซุ่นชาวชุมชนอันเหรินอำเภอถงอันแห่งเมืองเฉียวโจวในมณฑลฮกเกี้ยนน้อมถวาย หรือระฆังของศาลเจ้าแม่ทับทิมท่าพ่อ จ.พิจิตร ที่จารึกว่า “ฉยงโจวเหวินอ้อตันซุนอวีนซังฉิงจั้งเฟ็ง” (瓊州文邑烏淡村雲昌成敬奉) แปลความได้ว่า ข้าพเจ้าอวีนซังฉิงจากหมู่บ้านอูตันเมืองเหวินซังแห่งไทรล่ำน้อมถวาย เป็นต้น ซึ่งนอกจากเป็นชื่อบุคคลและกลุ่มคนแล้ว จารึกบนระฆังที่เกี่ยวกับชื่อผู้สร้างถวายอาจจะเป็นชื่อของห้างร้านต่างๆ ก็ได้ เช่น ระฆังของศาลเจ้าปึงเถ่ากง จ.แพร่ ที่จารึกว่า “ฉยงเซ็งจั้ง” (瓊盛棧) แปลความว่า โรงน้ำชาฉยงเซ็ง หรือระฆังของศาลเจ้าแม่ทับทิม ดุสิต กรุงเทพฯ ที่จารึกว่า “เซี่ยหย่งซุ่นเฮ่า” (謝永順號) แปลความว่า ยี่ห้อเซี่ยหย่งซุ่น เป็นต้น

ความน่าสนใจของการสำรวจจารึกชื่อผู้ถวายบนระฆัง 42 ใบ ภายในศาสนสถานต่างๆ ยังพบว่า ผู้ศรัทธานาม เจิงไฉเหอ (曾財合) และ เซี่ยเหอซุ่น (謝和順) เป็นผู้ที่ยอมสร้างระฆังถวายให้กับศาสนสถานต่างๆ กล่าวคือ เจิงไฉเหอ ได้สร้างระฆังถวายแต่ศาลเจ้าตึกกระทุ้มแบน จ.สมุทรสาคร และศาลเจ้าปูนเผือก ตลาดอ่างศิลา จ.ชลบุรี ส่วนเซี่ยเหอซุ่น ได้สร้างระฆังถวายแต่ศาลเจ้าโรงเกือก ตลาดน้อย กรุงเทพฯ และศาลเจ้าพ่อหลักเมือง (เซี่ยอึ้งกง) ตรอกชัยภูมิ กรุงเทพฯ ซึ่งหมายความว่าบุคคลทั้ง 2 ได้สร้างระฆังถวายศาลเจ้าที่ตนเคารพศรัทธาเป็นจำนวนคนละ 2 แห่ง เป็นอย่างน้อย ทั้งนี้คงเชื่อถือถึงบุญกุศลแห่งการสร้างระฆังเป็นแน่แท้

การถวายระฆังให้กับศาสนสถานต่างๆ นั้นคงไม่ใช่ใครที่คิดอยากสร้างถวายก็สร้างถวายได้ ทั้งนี้เพราะว่า ระฆัง 1 ใบ ย่อมมีราคาค่างวดที่สูง และที่สำคัญระฆังที่มีจารึกอักษรเงินเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นระฆังที่สั่งตรงมาจากเมืองจีน ดังนั้นนั้นย่อมแสดงถึงฐานะและความกว้างขวางของบุคคลเหล่านั้นได้อีกด้วย นอกจากนั้นแล้วการที่ถวายให้กับศาสนสถานใดนั้นก็เป็นตัวบ่งชี้ถึงความผูกพันระหว่างตนกับศาสนสถานนั้นๆ ได้อีกด้วย เช่นว่า เจิงไฉเหอ ได้ถวายระฆัง 2 ใบ ใน ศาสนสถาน 2 แห่ง หมายความว่า ศาสนสถานทั้งสองแห่งนี้อยู่ในพื้นที่ที่ตนเองได้อาศัยอยู่หรือไปมาเป็นประจำ ซึ่งในที่นี้ก็คือ พื้นที่บริเวณกระทุ้มแบน จ.สมุทรสาคร และอ่างศิลา จ.ชลบุรี ระฆังที่เจิงไฉเหอถวายให้กับ 2 ศาสนสถานนั้นน่าจะจัดสร้างในปีเดียวกัน กล่าวคือ ระฆังของศาลเจ้าปูนเผือก ตลาดอ่างศิลา จ.ชลบุรี ระบุดัดเจนว่าสร้างขึ้นในสมัย รัชศกถงจื้อปี่อี่ฉั่ว (同治乙丑年) หรือในปี ค.ศ.1865 แต่ระฆังของศาลเจ้าตึกกระทุ้มแบน จ.สมุทรสาคร ระบุดำสร้างขึ้นในสมัย เทียนอวี่นปี่อี่ฉั่ว (天運乙丑年) ซึ่งคำว่าเทียนอวี่นไม่ใช่ชื่อปีรัชศกขององค์จักรพรรดิจินตามพระนามที่ได้รับการสถาปนาอย่างถูกต้องตามกฎหมายเหียบบาล การใช้เทียนอวี่นในการบันทึกปีนั้นเริ่มต้นขึ้นในปลายราชวงศ์หมิง สมัยจักรพรรดิหมิงซือจง รัชศกฉงเจินปีที่ 10 (崇禎十年) ค.ศ.1637 โดยจางฝูเว่ย (張普薇) ซึ่งเป็นคนเขียนชานในมณฑลเจียงซีได้ก่อตั้งลัทธิลับขึ้น ซึ่งลัทธิดังกล่าวไม่

ยอมรับการบริหารงานของราชสำนักหมิง จึงก่อการปฏิวัติและสถาปนาตนเป็นใหญ่ โดยการปรับรัชศกฉงจินเป็นรัชศกเทียนอวั้นแทน แต่ถูกทหารจากราชสำนักหมิงเข้าปราบปราม ซึ่งจางผู้เว่ยได้เสียชีวิตลงในปีรัชศกฉงจินที่ 11 (ค.ศ.1638) หมายความว่า การใช้รัชศกเทียนอวั้นโดยการนำของจางผู้เว่ยจึงเป็นช่วงเวลาสั้นๆ ไม่มีผลกระทบต่อมาในสมัยเฉียนหลงปีที่ 51 (ค.ศ.1786) หลินส่วงเหวิน (林爽文) ได้ก่อตั้งพรรคฟ้าดินที่ได้หัวน และต่อมาในปีรัชศกเสียนเฟิงปีที่ 3 (ค.ศ.1853) พรรคมีดสั้น ซึ่งเป็นสาขาย่อยของพรรคฟ้าดินที่ประจำการอยู่ที่เมืองเซียงไฮ้ โดยมีหลิวลี่ชว่น (劉麗川) ชาวกวางตุ้งเป็นแกนนำคนสำคัญ ต่างก็ใช้เทียนอวั้นเป็นปีรัชศกของตนในการนับวันเวลา นอกจากนั้นแล้วช่วงตอนกลางของราชวงศ์ชิง ผู้คนที่อาศัยแถบชายฝั่งทะเลตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วย กวางตุ้ง ฮกเกี้ยน และไหหลำ รวมถึงชาวจีนที่อาศัยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มไม่ยอมรับอำนาจการปกครองของราชสำนักชิงอีกต่อไป จึงนิยมใช้ปีเทียนอวั้นแทนปีรัชศกของจักรพรรดิฉิน¹ ดังนั้นจึงทำให้ทราบว่ เทียนอวั้นปีอีโฉ่ว ก็น่าจะเป็นปีเดียวกันกับการสร้างระฆังที่ถวายให้กับศาลเจ้าปูนเผ่างก ตลาด่างศิลา จ.ชลบุรี ซึ่งก็คือในสมัยรัชศกฉงจื่อปีอีโฉ่ว หรือในปี ค.ศ.1865 นั่นเอง ทั้งนี้ยังพบว่าเจิงไฉเหอยังถวายระฆังที่มีจารึกชื่อตนเองให้กับวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จ.นครปฐม อีกด้วย² ซึ่งหมายความว่าเจิงไฉเหอนอกจากศรัทธาในเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามคติความเชื่อแบบจีนแล้ว ยังได้มีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้าอีกด้วย

กรณีของเซี่ยเหอซุ่น ที่ได้ถวายระฆัง 2 ใบ ใน ศาสนสถานทั้ง 2 แห่งนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเซี่ยเหอซุ่นได้ถวายระฆังให้กับศาลเจ้าพ่อหลักเมือง (เซี่ยอั้งกง) ตรอกชัยภูมิ กรุงเทพฯ ก่อนแล้วอีก 2 ปีต่อมาจึงได้สร้างระฆังอีกใบถวายให้กับศาลเจ้าโรงเกือก ตลาดน้อย กรุงเทพฯ กล่าวคือ ระฆังของศาลเจ้าพ่อหลักเมือง (เซี่ยอั้งกง) ได้ระบุปีสร้างที่ชัดเจนว่า รัชศกกวางซื่อปีที่

¹ 鄒文清《“天運”是何意？》，載《閩西日報》2014年06月30日。จาก<http://fj.people.com.cn/changting/n/2014/0630/c355599-21542455.html> เข้าถึงวันที่ 25 มิถุนายน 2558

² 傅吾康主編《泰國華文銘刻彙編》，臺北：新文豐出版公司 1998年，第256頁。

4 (光緒四年) หรือในปี ค.ศ.1878 ส่วนระฆังของศาลเจ้าโรงเกือกระบุแต่เพียงปีที่สร้างคือปีเก็งเฉิน (庚辰年) ซึ่งไม่ทราบว่าเป็นปีเก็งเฉินใด? หากแต่ตอนที่ Wolfgang Franke ผู้เชี่ยวชาญด้านจีนศึกษาชาวเยอรมันได้ทำการสำรวจจารึกภาษาจีนในไทย ช่วงปี ค.ศ.1975-1996 ได้ลงความเห็น ว่า ระฆังของศาลเจ้าโรงเกือกสร้างขึ้นในปี ค.ศ.1940¹ แต่ทั้งนี้ผู้เขียนเห็นว่า หากระฆังทั้ง 2 ใบ มาจากผู้ถวายซึ่งเป็นคนๆ เดียวกัน คือนายเซียเหอซุ่นแล้ว ก็ยิ่งมั่นใจว่า ระฆังของศาลเจ้าโรงเกือก ที่ระบุเพียงปีเก็งเฉินนั้น น่าจะเป็นถูกสร้างถวายในสมัยรัชชกาลกรุงศรีปีที่ 6 ซึ่งก็คือปีเก็งเฉินพอดี ตรงกับปี ค.ศ.1880 นอกเสียจากว่านายเซียเหอซุ่นจะมีอายุที่ยืนยาวมากๆ จึงได้สร้างถวายในปี ค.ศ.1940 ตามที่ Wolfgang Franke ได้ลงความเห็นไว้ ชีวิตของชาวจีนคนหนึ่งที่ต้องเดินทางข้ามน้ำข้ามทะเลเพื่อเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในไทยนั้น เชื่อว่าชะตาชีวิตคงไม่ได้ราบรื่นสมหวังนัก และการที่จะลงหลักปักฐานมีตำแหน่งหน้าที่และเงินทองมั่นคงนั้นก็ต้องผ่านมรสุมแห่งชีวิตมาช่วงระยะเวลาหนึ่งในชีวิตของบุคคลนั้น จึงเชื่อได้ว่าเซียเหอซุ่นก่อนจะถวายระฆังให้กับศาลเจ้าพ่อหลักเมือง (เข็ยอั้งก) ในตอนนั้นก็น่าจะมียุ่ไม่ต่ำกว่า 30 ปี หากคำนวณถึงปี ค.ศ.1940 นั้นหมายความว่า ตอนนั้นเซียเหอซุ่นจะมีในตอนนั้นจะอายุมาถึง 92 ปี ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะกลุ่มชาวจีนที่เดินทางมายังประเทศไทยเหล่านี้เป็นกลุ่มแรงงานตราครุฑทำงานหนักจนร่ำรวย เป็นที่นับหน้าถือตาของชาวจีนด้วยกันเอง อายุจึงไม่ยืนยาวนัก และการทำบุญด้วยการสร้างสิ่งของต่างๆ เพื่อถวายให้กับเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือก็น่าจะเป็นช่วงที่ตนเองมีความพร้อมในทุกๆ ด้านแล้ว ซึ่งน่าจะเป็นตอนกลางของชีวิต ซึ่งระฆังที่ถวายให้กับศาลเจ้าพ่อหลักเมือง (เข็ยอั้งก) ระบุชัดว่าในปี ค.ศ.1878 ดังนั้นระฆังที่ถวายให้กับศาลเจ้าโรงเกือก ก็ควรจะเป็นปี ค.ศ.1880 และเนื่องด้วยนายเซียเหอซุ่นได้ถวายระฆังให้กับศาลเจ้าโรงเกือก ซึ่งเป็นศาลเจ้าของชาวจีนแคะ จึงอุปมาได้ว่านายเซียเหอซุ่นน่าจะมีเชื้อสายจีนแคะได้อีกด้วย

¹ 傅吾康主編《泰國華文銘刻彙編》，臺北：新文豐出版公司 1998 年，第 106 頁。

ส่วนการที่สร้างถวายเจ้าพ่อหลักเมือง (เจี๋ยอั้งกง) นั้นไม่มีข้อห้ามใดๆ กล่าวคือ ชาวจีนจากทุกกลุ่มวัฒนธรรมต่างก็เคารพและศรัทธาต่อองค์เจ้าพ่อหลักเมืองด้วยกันทั้งสิ้น ไม่แบ่งแยกว่าเจ้าพ่อหลักเมืองของกลุ่มจีนแคะ เจ้าพ่อหลักเมืองของกลุ่มจีนแต้จิ๋ว เจ้าพ่อหลักเมืองของกลุ่มจีนไหหลำ เพราะเจ้าเมืองหลักเมือง คือหลักชัยของชุมชนนั้นๆ ซึ่งในที่นี้ก็คือชุมชนในเขตเยาวราช สำเพ็ง สถานที่ที่มีชาวจีนทุกกลุ่มวัฒนธรรมอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างหนาแน่นในไทยนั่นเอง หรือไม่กี่ในช่วงปี ค.ศ.1940 จะมีผู้ศรัทธานามเซี่ยเหอซุ่นอีกคน ซึ่งไม่ใช่คนเดียวเท่ากับผู้ที่สร้างระฆังถวายศาลเจ้าโรงเกือกเป็นผู้สร้างถวาย

จากการศึกษายังพบว่ามิชาวจีนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ จนได้รับไว้วางพระราชหฤทัยให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ในราชสำนักสยามในยุคสมัยนั้น ได้สร้างระฆังถวายต่อเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์รวมอยู่ด้วย แม้ว่าชาวจีนเหล่านั้นจะมีตำแหน่งหน้าที่ที่ใหญ่โตเพียงใด แต่ความเชื่อและความศรัทธาที่มีต่อเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บรรพชนของตนเคยปฏิบัติมาแต่เก่าก่อนก็ไม่ลงลิ้มเช่นกัน อาทิ จารึกบนระฆังภายในศาลเจ้าไต้เพ็งอ้วง บางกุ่ม จ.สมุทรสงคราม ได้จารึกนามของ พระยาองค์หนึ่งรวมอยู่ด้วย ดังจารึกข้อความดังนี้

“ซันกวน” (信官) แปลความว่า ข้าราชการผู้ศรัทธา

“พิหย่า” (披雅) แปลความว่า พระยา

“อาไฟปูปา” (阿派哺叭) แปลความว่า อภัยภูบาล หรือ อภัยภูเบศร

“เฉินเซ็งไหล” (陳勝來) แปลความว่า เฉินเซ็งไหล (ชื่อจีน)

“จิ้ง” (敬) แปลความว่า ถวาย

เมื่อรวมความแล้วจะหมายถึง ข้าราชการผู้ศรัทธานามเฉินเซ็งไหลตำแหน่งเจ้าพระยาอภัยภูบาล (อภัยภูเบศร) จัดถวาย ข้อความจารึกข้างต้นเป็นการทับเสียงชื่อตำแหน่งในราชการไทย ซึ่งคำว่า “พิหย่าอาไฟปูปา” (披雅阿派哺叭) จึงอาจจะหมายถึง พระยาอภัยภูบาล หรือ พระยาอภัยภูเบศร ก็เป็นได้ ซึ่งเมื่อตรวจสอบจากเอกสารตราสามดวงเรื่องตำแหน่งนาพลเรือน และ ตำแหน่งนาทหารหัวเมือง¹ ไม่พบตำแหน่งทั้งสอง ขณะเดียวกันบน

¹ กฎหมายตรา 3 ดวง เล่ม 1. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, 2548. หน้า 117-210.

ระฆังใบดังกล่าวยังได้จารึกปีสร้างว่า สร้างขึ้นในเดือนฤดูใบไม้ผลิตปีจีเว่ยสมัยเทียนอวี่น (天運歲次己未年秋月吉旦立) ซึ่งไม่ได้ระบุชัดเจนว่าในสมัยจักรพรรดิพระองค์ใด ทำให้ยากแก่การระบุชัดเจนว่า “พิหย่าอาไฟู่ปู้ปา” หมายถึงตำแหน่งราชการใดในราชสำนักไทย หากแต่ความน่าสนใจอยู่ที่ผู้ดำรงตำแหน่งราชการท่านนี้เป็นคนเชื้อสายจีนนามว่า เฉินเซิ่งไหล ดังนั้นจึงได้จารึกชื่อภาษาจีนของตนไว้อยู่บนระฆังใบดังกล่าวควบคู่กับตำแหน่งในราชสำนักไทย ซึ่งขนบการจารึกชื่อตำแหน่งในราชการแล้วตามด้วยชื่อภาษาจีนนั้น มีอยู่หลายแห่ง อาทิ ระฆังในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลาจารึกว่า “เจาพิหย่าอู่เหวินฮุย” (昭丕雅吳文輝)¹ ซึ่งคำว่า “เจาพิหย่า” แปลว่า เจ้าพระยา ส่วนคำว่า “อู่เหวินฮุย” เป็นชื่อจีนของเจ้าพระยาคนดังกล่าว ซึ่งก็คือ เจ้าพระยาอินทรีสมมติ (บุญห้อย) นั่นเอง ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าประเด็นเรื่องชื่อตำแหน่ง “พิหย่าอาไฟู่ปู้ปา” ควรจะทำการศึกษาในโอกาสต่อไป

วัน-เวลาที่จัดสร้าง

จากหลักฐานระฆังที่มีอักษรจีนจารึกในไทยที่ยังเก็บรักษาอยู่ในสถานที่ต่างๆ พบว่า ระฆังที่จารึกปีที่สร้างที่เก่าแก่ที่สุดคือ ระฆังที่เก็บรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา จ. สุราษฎร์ธานี กล่าวคือ ระฆังใบนี้ได้จารึกปีที่สร้างคือ ปีวันลี่ที่ 6 (萬曆六年) ตรงกับปี ค.ศ.1578 หรือปี พ.ศ.2121 ซึ่งตรงกับสมัยอยุธยาตอนกลาง แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ส่วนระฆังใบจำนวน 42 ใบ ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ตามอักษรจารึกพบว่าที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดคือ ระฆังใบหนึ่งจากสามใบที่เก็บรักษาภายในวัดเทพพุทธาราม (เขียนสุตย์) จ. ชลบุรี จารึกปีสร้างในช่วงสมัยราชวงศ์หมิงปีรัชศกเซวียนเตอ (大明宣德年造) ราวปี ค.ศ.1426-1435 ซึ่งมีความเก่าแก่กว่าระฆังที่เก็บรักษาภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา หากแต่ว่านักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่า ระฆังใบดังกล่าวเป็นของทำเลียนแบบในสมัยราชวงศ์ชิง

¹ 傅吾康主編《泰國華文銘刻彙編》，臺北：新文豐出版公司 1998年，第 674 頁。

หรือในยุคสาธารณรัฐจีน¹ ด้วยเหตุนี้เองจึงไม่สามารถทราบได้ว่าระฆังใบดังกล่าวถูกสร้างขึ้นในปีใด นอกจากนั้นแล้วระฆังของศาลเจ้าไท่เฟิงอ้วง บางกุง จ.สมุทรสงคราม ก็ไม่ทราบแน่ชัดว่าสร้างขึ้นในสมัยใด ดังนั้นจะเหลือระฆังที่ทราบแน่ชัดเรื่องเวลาในการสร้างอยู่จำนวนทั้งสิ้น 40 ใบ ซึ่งในจำนวนดังกล่าวมีจารึกเกี่ยวกับปีที่สร้างไว้จำนวนทั้ง 34 ใบ ทั้งหมดเป็นระฆังที่ถูกสร้างขึ้นในช่วงสมัยราชวงศ์ชิง โดยสามารถแบ่งเป็นเวลาในช่วงปีครองราชย์ขององค์จักรพรรดิจีนได้ดังนี้

สมัยจักรพรรดิชิงเซวียนจง รัชศกเต้ากวง (清宣宗道光年間 ค.ศ.1821-1850)

จำนวน 3 ใบ

1	ศาลเจ้าเล่าปุ่นเก้ากุง ทรงวาด กรุงเทพฯ	สร้างปี ค.ศ.1824
2	ศาลเจ้าแม่ทับทิม เจริงสะพานกรุงธน กรุงเทพฯ	สร้างปี ค.ศ.1843
3	ศาลเจ้าชินปุ่นเก้ากุง ถนนมั่งกร กรุงเทพฯ	สร้างปี ค.ศ.1846

สมัยจักรพรรดิชิงมู่จง รัชศกถงจื้อ (清穆宗同治年間 ค.ศ.1861-1874) จำนวน 3 ใบ

1	ศาลเจ้าตึก กระพุ่มแบน จ.สมุทรสาคร	สร้างปี ค.ศ.1865
2	ศาลเจ้าปูนเผ่าง อ่างศิลา จ.ชลบุรี	สร้างปี ค.ศ.1865
3	(1) ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์-เจ้าแม่ทับทิม อ.เมือง จ.นครสวรรค์	สร้างปี ค.ศ.1870

สมัยจักรพรรดิชิงเต๋อจง รัชศกกวังซื่อ (清德宗光緒年間 ค.ศ.1875-1908)

จำนวน 22 ใบ

1	(1) วัดเทพพุทธาราม (เขียนฮุดยี่) ถ.สุขุมวิท อ.เมือง จ.ชลบุรี	สร้างปี ค.ศ.1877
2	ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง (เขียนอึ้งกิง) ตรอกชัยภูมิ กรุงเทพฯ	สร้างปี ค.ศ.1878
3	มูลนิธิโพธิ์วันตั้ง ถ. 25 มกรา อ.เมือง จ.นครปฐม	สร้างปี ค.ศ.1878

¹ 蘇爾夢《從梵鐘銘文看中國與東南亞的貿易往來》，載《海洋史研究》（第三輯）2012年5月，第15-16頁。

4	ศาลเจ้ากวนอู บ้านแหลม จ.เพชรบุรี	สร้างปี ค.ศ.1878
5	ศาลเจ้าโรงเกือก ตลาดน้อย กรุงเทพฯ	สร้างปี ค.ศ.1880
6	ศาลเจ้าแม่ทับทิม ท่าเรือ อ.เมืองพิจิตร จ.พิจิตร	สร้างปี ค.ศ.1880
7	ศาลเจ้าเสี่ยวเอ็งเปี้ยว ถนนสาทรเหนือ กรุงเทพฯ	สร้างปี ค.ศ.1881
8	วัดมังกรกมลาวาส เจริญกรุง กรุงเทพฯ	สร้างปี ค.ศ.1882
9	ศาลเจ้าไทหล่าซันเงิน ต.วังตะกอก อ.หลังสวน จ.ชุมพร	สร้างปี ค.ศ.1884
10	ศาลเจ้าไทหล่า บ้านดอน อ.เมืองสุราษฎร์ธานี จ.สุราษฎร์ธานี	สร้างปี ค.ศ.1885
11	ศาลเจ้าแม่ไต้ฮั่ว ซอยเจริญกรุง 31 กรุงเทพฯ	สร้างปี ค.ศ.1888
12	ศาลเจ้าเล่าปุ่นท่ากวง ตรอกก๊ว็น อ.เมือง จ.ชลบุรี	สร้างปี ค.ศ.1888
13	ศาลเจ้ากวนอู อีสราณภาพ กรุงเทพฯ	สร้างปี ค.ศ.1892
14	ศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก วัดพนัญเชิงวรวิหาร จ.พระนครศรีอยุธยา	สร้างปี ค.ศ.1893
15	ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ปากน้ำ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ	สร้างปี ค.ศ.1896
16	ศาลพระ 108-109 บ้านหยงสตาร์ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง	สร้างปี ค.ศ.1897
17	ศาลเจ้าจาวเอ่งแซะแม่น้ำ อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี	สร้างปี ค.ศ.1897
18	ศาลเจ้าแม่ทับทิม ต.ท่าประดู่ อ.เมือง จ.ระยอง	สร้างปี ค.ศ.1898
19	ศาลเจ้าปู่เจ้าก๋ง ต.สวนดอก อ.เมืองลำปาง จ.ลำปาง	สร้างปี ค.ศ.1899
20	ศาลเจ้ากวนอู หน้าค่าย อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี	สร้างปี ค.ศ.1899
21	ศาลเจ้าโจ้วซือกง ตลาดน้อย กรุงเทพฯ	สร้างปี ค.ศ.1904
22	(2) วัดเทพพุทธาราม (เขียนฮุดยี่) ถ.สุขุมวิท อ.เมือง จ.ชลบุรี	สร้างปี ค.ศ.1906

สมัยจักรพรรดิซิงมั่วตี้ รัชศกเซวียนถั่ง (清末帝宣統年間 ค.ศ.1909-1911)

จำนวน 2 ใบ

- 1 ศาลเจ้าแม่ทับทิม ต.บ้านเกาะ อ.เมืองอุตรดิตถ์ จ.อุตรดิตถ์ สร้างปี ค.ศ.1909
- 2 ศาลเจ้าท่ามกงเยี้ย ต.ทับเที่ยง อ.เมืองตรัง จ.ตรัง สร้างปี ค.ศ.1910

สมัยสาธารณรัฐจีนและสาธารณรัฐประชาชนจีน (中華民國—中華人民共和國

ค.ศ.1912-ปัจจุบัน) จำนวน 4 ใบ

- 1 ศาลเจ้าหลักเมืองสงขลา อ.เมือง จ.สงขลา สร้างปี ค.ศ.1914
- 2 ศาลเจ้าเก้าเลี้ยว อ.เก้าเลี้ยว จ.นครสวรรค์ สร้างปี ค.ศ.1918
- 3 ศาลเจ้าปึงเถ่ากง ถ.มหานคร บางรัก กรุงเทพฯ สร้างปี ค.ศ.1948
- 4 (2) ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์-เจ้าแม่ทับทิม อ.เมือง จ.นครสวรรค์ สร้างปี ค.ศ.1956

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าระฆังเหล่านี้ส่วนใหญ่มีอายุเกิน 100 ขึ้นไป หากแต่ใบที่เก่าแก่ที่สุดสร้างในปี ค.ศ.1824 สมัยจักรพรรดิไต้กวาง ซึ่งก็สอดคล้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของจีน กล่าวคือ ยุคต้นราชวงศ์ชิงสมัยจักรพรรดิซุ่นจื้อจนถึงสมัยจักรพรรดิคังซี (ค.ศ.1644-1722) จีนยังปิดประเทศ ห้ามไม่ให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในกวางตุ้ง ฮกเกี้ยนของตอนออกทะเลเดินทางไปยังต่างแดนโดยพลการ¹ ดังนั้นจึงอาจจะเป็นเหตุทำให้คนจีนที่เดินทางเข้ามาในไทยจึงไม่ค่อยมากในช่วงแรกๆ ของสมัยราชวงศ์ชิง ซึ่งต่อมากฎเกณฑ์ดังกล่าวได้ผ่อนคลายลง ทำให้การไปมาหาสู่กันระหว่างประชาชนไทย-จีนจึงมีมากขึ้นตามลำดับ

จากเวลาการจัดสร้างระฆังที่มีจารึกอักษรจีนเหล่านี้ส่วนมากจัดทำขึ้นในรัชศกกวางซีวี่ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าในตอนนั้นคนจีนได้ลงหลักปักฐานในไทยอย่างมั่นคงแล้ว จึงได้สร้างศาสนสถานจีนน้อยใหญ่มากมายกระจายอยู่ทั่วไทย ซึ่งศาสนสถานเหล่านี้มีความสำคัญต่อชุมชนจีนในเขตนั้นๆ และมีผู้มีจิตศรัทธาได้สั่งทำระฆังเหล่านี้ขึ้น เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อที่เคยมีมาแต่ครั้งบรรพชน

¹ 雍正《廣東通誌》卷七“編年二”，載胡巧利主編《廣東方誌與十三行——十三行資料輯要》，廣州：廣東人民出版社 2014 年，第 171-172 頁。
ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2558

แหล่งผลิต

ระฆังในจำนวน 42 ใบ ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีจารึกแหล่งผลิตที่แน่ชัดจำนวนทั้งสิ้น 9 ใบ ซึ่งเก็บรักษาอยู่ในศาสนสถานลำดับที่ 2,3,4,6,9,14,23,27,34 จารึกอักษรจีนบนระฆังเหล่านี้ได้ให้ความกระจ่างในเรื่องแหล่งผลิตของระฆังแต่ละใบได้เป็นอย่างดี ในฐานะสินค้าอย่างหนึ่ง que ส่งนำเข้ามาจากประเทศจีนในยุคสมัยนั้น

จากการศึกษาพบว่า แหล่งผลิตระฆังจำนวน 8 ใบ ผลิตที่เมืองฝูซาน (佛山) มณฑลกวางตุ้ง โดยแยกเป็นโรงผลิตวันเฉียน (萬全爐造) 1 ใบ เป็นระฆังของศาลเจ้าเล่าปุนเล่ากั๋ง ทรงวาด กรุงเทพฯ โรงผลิตวันเต้อ (萬德爐造) 1 ใบ เป็นระฆังของศาลเจ้าพ่อห้วยระกำ จ.จันทบุรี โรงผลิตวันเซ็ง (萬盛爐造) 1 ใบ เป็นระฆังของศาลเจ้าชินปุ่นเล่ากั๋ง ถนนมังกร กรุงเทพฯ โรงผลิตวันเหวิน (萬文老爐造) 1 ใบ เป็นระฆังของศาลเจ้าแม่ทับทิม เชียงสะพานกรุงธน กรุงเทพฯ โรงผลิตหลงเซ็ง (隆盛爐造) 1 ใบ เป็นระฆังของศาลเจ้าโรงเกือก ตลาดน้อย กรุงเทพฯ และโรงผลิตซินซัง (信昌爐造) 3 ใบ เป็นระฆังของศาลเจ้าหลักเมือง (เซีย้อั้งก) ตรอกชัยภูมิ กรุงเทพฯ 1 ใบ เป็นระฆังของศาลเจ้าแม่ทับทิม ท่าประดู่ จ.ระยอง 1 ใบ และเป็นระฆังของศาลเจ้าท่ามกมเหยี้ย จ.ตรัง อีก 1 ใบ ส่วนระฆังของศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์-เจ้าแม่ทับทิม จ.นครสวรรค์ อีก 1 ใบ ระบุชื่อโรงผลิตหยวนเฟิงลี่ (源豐利鑄造廠) ซึ่งโรงงานดังกล่าวอาจจะเป็นโรงงานในจีนหรือประเทศอื่นๆ รวมถึงไทยก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากใช้ปีคริสต์ศักราชในการระบุปีสร้างนั่นเอง ซึ่งระฆังใบนี้สร้างขึ้นในปี ค.ศ.1956 (公元一九五六年) หรือราว 59 ปี (ถึงปี ค.ศ.2015) มาแล้ว

เมืองฝูซาน ตั้งอยู่ทางตะวันตกของเมืองกวางโจว ในมณฑลกวางตุ้ง เป็นเมืองที่ไม่ไกลจากศูนย์กลางทางปกครอง และมีแร่โลหะอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้แล้วการคมนาคมทางน้ำยังสะดวกสบายอีกด้วย¹ จึงทำให้เมืองฝูซานแห่งนี้ถูกพัฒนาขึ้นในฐานะเมืองอุตสาหกรรม

¹ 譚棟華《明清時期佛山經濟繁榮的原因》，載《廣東社會科學》1986年第3期，第80-81頁。

ที่ขึ้นชื่อเรื่องการผลิตสินของเครื่องใช้ที่ทำขึ้นจากโลหะตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่ง แต่เจริญสูงสุดในสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง สินค้าโลหะที่ผลิตจากเมืองฝัวชานจึงเป็นที่ต้องการอย่างมาก ทั้งจากในและนอกประเทศ¹ ทั้งนี้คงเพราะคุณภาพของสินค้านั้นเอง กระจกก็เป็นสินค้าชนิดหนึ่งที่ได้รับการสั่งทำจากเมืองแห่งนี้และส่วนหนึ่งถูกส่งมายังประเทศไทย บางส่วนถูกส่งขายไปยังประเทศอื่นๆ ทว่าภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีชาวจีนอาศัยอยู่ จากการศึกษเปรียบเทียบกระจกที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ก็พบว่า กระจกที่แจ้งชื่อแหล่งผลิตจะเป็นกระจกที่มีคุณภาพสูง กล่าวคือ รูปทรงสวยงาม อักษรมีความชัดเจน ทนต่อการใช้งาน มากกว่ากระจกที่ไม่ได้ระบุแหล่งผลิตที่ชัดเจน

โรงงานผลิตสินค้าที่ทำจากโลหะของเมืองฝัวชานมีชื่อเสียงอย่างมากในประเทศจีน ตั้งแต่หลายร้อยปีมาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง² กล่าวกันว่า ในช่วงสมัยจักรพรรดิเฉียนหลง (ค.ศ.1763-1795) โรงงานถลุงเหล็กที่มีมากกว่า 10 แห่ง โรงงานขึ้นรูปสินค้าที่ทำขึ้นจากโลหะมากกว่า 100 แห่ง จนทำให้เมืองฝัวชานสว่างไสวทั้งคืนวัน³ ซึ่งก็สอดคล้องกับการพบเจอกระจกที่มีจารึกแหล่งผลิตจากเมืองฝัวชานในไทยที่ทั้งหมดระบุปีสร้างในสมัยราชวงศ์ชิง เช่น กระจกของศาลเจ้าชินปุ่นเก่ากึ่งที่ระบุอย่างชัดเจนว่าเป็นโรงงานผลิตจากเมืองฝัวชานกวางตุ้ง (粵東佛山萬盛爐造) ในจักรพรรดิเต้ากวงปีที่ 4 (ค.ศ.1824) เป็นต้น

คำอวยพร

กระจกในจำนวน 42 ใบ ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ มีจารึกคำอวยพรจำนวนทั้งสิ้น 13 ใบ ซึ่งเก็บรักษาอยู่ในศาสนสถานลำดับที่ 2,3,4,9,17,18,22,23,27,30,32,33,34 จารึกอักษรจีนบนกระจกเหล่านี้ได้สะท้อนถึงความต้องการที่มุ่งหวังให้เกิดขึ้นกับตนเองและประเทศชาติ ซึ่ง

¹ 申小紅《佛山老城區現存冶鑄遺址調查報告》，載《文化遺產》2010年第4期，第137頁。

² 羅紅星《明至清前期佛山冶鐵業初探》，載《中國社會經濟史研究》1983年第4期，第44頁。

³ 譚棣華《明清時期佛山經濟繁榮的原因》，載《廣東社會科學》1986年第3期，第82頁。

พบว่าทั้งหมดเป็นประโยคที่ประกอบด้วยอักษรจีน 4 ตัว เช่น “เฟิงเถียวอวิ๋ซุ่น” (風調雨順) แปลความหมายถึง ลมพัดโบกไหว ฟ้าฝนตกต้องตามฤดูกาล “กั๋วไท่หมินอาน” (國泰民安) แปลความหมายถึง ประเทศสงบสุข ประชาชนปลอดภัย เป็นต้น ซึ่ง 2 ประโยคนี้จะพบมากที่สุด กล่าวคือ คำว่า “เฟิงเถียวอวิ๋ซุ่น” พบบนระฆัง 9 ใบ ส่วนคำว่า “กั๋วไท่หมินอาน” พบบนระฆัง 11 ใบ และนอกจากคำอวยพรทั้ง 2 คำนี้แล้วยังพบว่ามีคำมงคลอื่นๆ อีก เช่น “เหอจ้งผิงอาน” (合眾平安) แปลความหมายถึง ประชาชนร่มเย็นเป็นสุข ซึ่งจารึกอยู่บนระฆังของศาลเจ้าเล่าปุนเล่ากง ทรงวาด กรุงเทพฯ ส่วนคำว่า “เทียนกวนซือฝู” (天官賜福) แปลความหมายถึง เทพสวรรค์ประทานความสุข จารึกอยู่บนระฆังของศาลเจ้าแม่ทับทิม ท่าพ่อ จ.พิจิตร ดังนั้นจะเห็นได้ว่า คำอวยพรหรือคำมงคลที่เป็นที่นิยมมากที่สุดก็คือ “กั๋วไท่หมินอาน” รองลงมาคือ “เฟิงเถียวอวิ๋ซุ่น” ส่วนคำอื่นๆ ไม่พบบ่อยนัก

คำอวยพรที่จารึกอยู่บนระฆังอาจจะมีตั้งแต่ 1 คำ จนถึง 3 คำ ซึ่งทั้งหมดนี้อาจจะอยู่ที่ขนาดของระฆังเป็นตัวกำหนดก็ได้ เช่นว่า ระฆังของศาลเจ้าเล่าปุนเล่ากง ทรงวาด กรุงเทพฯ มีคำอวยพรมากที่สุด กล่าวคือทั้ง “เฟิงเถียวอวิ๋ซุ่น” “กั๋วไท่หมินอาน” และ “เหอจ้งผิงอาน” ซึ่งระฆังใบนี้มีขนาดใหญ่กว่าใบอื่นๆ ที่ได้สำรวจทั้งหมด ทั้งนี้บนระฆังเองก็ยังสามารถจารึกถึงน้ำหนักของระฆังใบนี้ว่าหนักสี่ร้อยกว่าจิน (重四百余斤) ซึ่งหน่วยชั่งตวงวัดของจีน 1 จินเท่ากับครึ่งกิโลกรัม ดังนั้นระฆังใบดังกล่าวจึงมีน้ำหนักประมาณ 200 กว่ากิโลกรัมนั่นเอง ซึ่งแน่นอนว่าน้ำหนักของระฆังสามารถบ่งชี้ถึงขนาดของระฆังได้ด้วยเช่นกัน และเมื่อนำมาเทียบกับระฆังของศาลเจ้าพ่อห้วยระกำ จ.จันทบุรี ที่มีจารึกเขียนว่า น้ำหนักหนึ่งร้อยจิน (重壹佰觔) หรือประมาณ 50 กิโลกรัม จะเห็นได้ว่ามีน้ำหนักมากถึง 4 เท่า ซึ่งแน่นอนว่าระฆังของศาลเจ้าเล่าปุนเล่ากงมีขนาดใหญ่กว่า ส่วนระฆังขนาดเล็กน้ำหนัก 50 กิโลกรัมของศาลเจ้าพ่อห้วยระกำ มีจารึกคำอวยพรอยู่ 2 คำ คือ “เฟิงเถียวอวิ๋ซุ่น” และ “กั๋วไท่หมินอาน” ดังนั้นอาจจะสรุปได้ว่า จำนวนของคำอวยพรหรือคำมงคลต่างๆ บนระฆังมากน้อยนั้นขึ้นอยู่กับขนาดของระฆังและพื้นที่ว่างบนผิวระฆังเป็นสำคัญ กล่าวคือ ระฆังที่มีอักษรจารึก

เช่น ชื่อสถานที่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชื่อผู้ถวาย วัน-เวลาที่จัดสร้างและแหล่งผลิต รวมถึงลวดลายในปริมาณที่ไม่มาก พื้นที่บนผิวงดงามก็จะว่าง ดังนั้นจึงสามารถเติมคำอวยพรหรือคำมงคลได้เพิ่มขึ้นตามแต่ผู้ศรัทธาเป็นผู้กำหนด

สรุป

จารึกอักษรจีนบนระฆังของศาสนสถานต่างๆ ที่ได้ทำการศึกษาครั้งนี้ผู้เขียนหวังว่าจะสามารถช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ของชาวจีนโพ้นทะเลในไทยได้เป็นส่วนหนึ่ง เพราะจารึกเหล่านี้ถือเป็นเอกสารชั้นต้นที่สำคัญและไม่ควรมองข้าม นอกจากนั้นแล้วผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการรู้เรื่องราวเหล่านี้ยังจะทำให้ทราบถึงคุณค่าของวัตถุโบราณดังกล่าวอีกด้วย

ระฆังในศาสนสถานจีนไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งของที่ใช้ในการประกอบทางพิธีกรรมความเชื่อ แต่ยังเป็นสิ่งของที่มีคุณค่าอย่างยิ่งทางประวัติศาสตร์ หากย้อนดูจากเวลาในการจัดสร้างก็จะทราบว่า ระฆังส่วนใหญ่ผ่านการใช้งานมากกว่า 100 ปี ดังนั้นเราควรที่จะวางแผนสมบัติชิ้นนี้และดูแลสมบัติชิ้นนี้ให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ให้ระฆังมีคุณค่าทั้งในทางจิตวิญญาณและทางประวัติศาสตร์ของชาวจีนโพ้นทะเลในไทยตลอดไป

บรรณานุกรม

กฎหมายตรา 3 ดวง เล่ม 1. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, 2548.

เมฆม สอดส่องฤกษ์. “‘ระฆังราว’ เครื่องดนตรีเงินโบราณที่หายสาบสูญไปนับพันปี”, วารสารเพลงดนตรี ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 มิถุนายน 2551.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ : นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2556.

สวี ลีฮุ่ย โหว หลินหลิน รวบรวม สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์ แพลและเรียบเรียง. เทพมงคลของจีน. กรุงเทพฯ : เค้าประยุคต์.

สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์. “เกาะสมุย : แดน ‘หอยใหญ่’ ของชาวไหหลำ”, ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 33 ฉบับที่ 4 กุมภาพันธ์ 2555.

สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์. ปูนเถ้ากึ่ง : เทพ “เจ้าที” จีนในสังคมไทย. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ งบประมาณสนับสนุนการทำวิจัยจากศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์. “เทพเจ้า ‘ปูนเถ้ากึ่ง’ ลำปาง กับตำแหน่ง ‘ฮู้กั่วโหวหวัง’”, ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 35 ฉบับที่ 3 กุมภาพันธ์ 2557.

傅吾康主編：《泰國華文銘刻彙編》，臺北：新文豐出版公司 1998 年。

漢語大詞典編輯委員會：《漢語大詞典》，上海：漢語大詞典出版社 1993 年。

胡巧利主編：《廣東方誌與十三行——十三行資料輯要》，廣州：廣東人民出版社 2014 年。

李學勤主編：《十三經註疏·周禮註疏》，北京：北京大學出版社 1999 年。

羅紅星：《明至清前期佛山冶鐵業初探》，載《中國社會經濟史研究》1983 年第 4 期。

申小紅：《佛山老城區現存冶鑄遺址調查報告》，載《文化遺產》2010 年第 4 期。

蘇爾夢：《從梵鐘銘文看中國與東南亞的貿易往來》，載《海洋史研究》
（第三輯）2012年5月。

孫機：《中國梵鐘》，載《考古與文物》1998年第5期。

譚棟華：《明清時期佛山經濟繁榮的原因》，載《廣東社會科學》1986年
第3期。

王國棟：《略論中國古梵鐘文化》，載秋爽、姚炎祥主編《寒山寺文化論壇
文集（2007）》2008年。

薛藝兵：《中國古代的寺廟鐘、朝鐘與鐘樓鐘》，載《中國音樂》1996年
第4期。

楊帆、邱效瑾註譯：《山海經》，合肥：安徽人民出版社1999年。

中國社會科學院語言研究所詞典編輯室編：《現代漢語詞典》（第六版），
北京：商務印書館2013年。

鄒文清：《“天運”是何意？》，載《閩西日報》2014年06月30日。